

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra církevních dějin a církevního práva

**Činnost kongregace Milosrdných sester
sv. Kříže v Holešově v letech 1895-1950**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Jonová, Th.D.

Vypracoval: Pavel Reimer

OLOMOUC 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené pramenů a literatury.

V Olomouci dne: 2020

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Jitce Jonové, ThD., za cenné připomínky a rady, kterými přispěla k vypracování této práce.

Dále bych rád poděkoval kroměřížskému konventu Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže, sestře provinční představené Miroslavě Bortlové za vstřícný přístup a zvláště sestře Janě Petrášové, která mi poskytla podstatné prameny, dokumentace a informace nezbytné pro vypracování tohoto tématu.

Děkuji také holešovským historikům Mgr. Ondřeji Machálkovi a Ing. Františku Rafajovi za cenné postřehy a poskytnuté písemné a obrazové materiály. V neposlední řadě celé své rodině. Především manželce Miroslavě, která mi po celou dobu poskytovala podporu a zázemí a bez níž by vypracování této práce nebylo možné.

Obsah

Úvod	5
1 Počátky kongregace a její zakladatelé	7
1.1 Švýcarsko na cestě k liberalismu	8
1.2 P. Theodosius Florentini	9
1.3 Bl. Matka Marie Terezie Schererová.....	10
1.4 Charisma a struktura kongregace	12
2 Příchod na Moravu a zakládání ústavů v Holešově	14
2.1 Holešov na přelomu století.....	14
2.2 Převzetí špitálu a sirotčince	15
2.3 Založení ústavu Maria-Hilf	17
2.4 Chudobinec sv. Martina.....	19
2.5 Hudební výchova.....	21
3 Stavba nového kláštera	24
3.1 Pout' na svatý Hostýn	26
3.2 Vlastní stavba nového kláštera	27
3.3 Život v klášteře a umoření dluhu.....	29
3.4 Dobrodinci kláštera	32
3.5 Kaple a duchovní život.....	34
3.6 Vyučování v novém klášteře	35
3.7 Hudební škola a mateřská školka	37
3.8 Zahrada a hospodářství.....	38
4 Válečné období a perzekuce	41
4.1 Poválečná doba.....	44
4.2 Perzekuce řeholních řádů a kongregací.....	47
4.3 Akce „Ř“ v Holešově	49
4.4 Bohosudov a internace	51
Závěr	53
Anotace:	55
Seznam zkratk:	56
Seznam použitých pramenů:	56
Seznam použité literatury:	57
Seznam internetových zdrojů:	59
Seznam obrazových příloh:	60

Úvod

V Holešově žije již jen pár pamětníků, kteří vzpomínají s upřímným úsměvem na klášter Milosrdných sester sv. Kříže. Bohužel tyto vzpomínky jsou tak dávné a mlhavé, že v těchto lidech zůstal pouze onen hřejivý pocit, který sestry svou dobrotou a obětavostí ve svých žácích zanechávaly. Někteří obyvatelé Holešova mají v povědomí, že budova na Sušilově ulici, kde navštěvují své lékaře, byla původně klášter, který sestry v roce 1922 zbudovaly. Podstatně méně lidí ví nebo má ponětí o tom, že sestry započaly svou činnost v Holešově již mnohem dříve, a to roku 1895.

Důvodem, proč si má generace (narozená na sklonku socialistického režimu) ani generace mých rodičů nemůže pamatovat na působení těchto sester, je akce „Ř“ tehdejšího komunistického režimu. Díky této akci došlo roku 1950 ze dne na den k vystěhování řeholních sester do internace, k zabrání kláštera a k následnému pozvolnému vytráčení vzpomínek na holešovský klášter u široké veřejnosti.

S výše uvedenou neznalostí se nechci smířit, a tak jsem si předsevzal podat zprávu o sestrách, které zde déle než půl století působily v oblasti duchovní, vzdělávací, sociální a zdravotní. O sestrách, které přišly do velké chudoby a skrze svou pracovitost a píli postupně vybudovaly takřka z ničeho klášter, který sloužil jako duchovní i vzdělávací středisko.

Toto téma by nebylo možné vypracovat bez vstřícného postoje provinční představené české provincie sr. Miroslavy Bortlové, a zvláště bez obětavé pomoci sr. Jany Petrášové, která mi poskytla stěžejní prameny – oficiální korespondenci, dokumenty, nekrology, a především kroniku ústavu sester sv. Kříže v Holešově. Tyto hlavní prameny jsem se snažil neustále konfrontovat s jinými dobovými písemnostmi: farní kronikou, kronikou města Holešova, ale také poměrně novou publikací Holešov, město ve spirálách času. Dle možností jsem se snažil dohledat zmínky o působení sester ve státním okresním archivu Kroměříž, např. v publikacích Paměti Pavla Kvasničky, Sirotci a péče o sirotky, Situační zprávy a hlášení církevních tajemníků atd. Motivací mi byla mimo jiné diplomová práce Bc. Kateřiny Mrázové: Působení Milosrdných sester sv. Kříže v moravské provincii v letech 1872-1922, ve které se věnovala historii moravské provincie, nebo také seriál Ing. Františka Rafáji v měsíčníku Holešovsko: Dobré dílo sester sv. Kříže v Holešově.

Na základě studia archivních materiálů, materiálů kongregace a příslušné literatury se pokusím podat co možná nejucelenější obraz k tomuto tématu. Práce je

rozdělena do pěti kapitol: První kapitola má za cíl podat základní přehled o historických a politických okolnostech, o situaci v církvi předcházející vzniku kongregace, seznámit se zakladateli kongregace, P. Theodosiem Florentinim a Matkou Marií Terezií Schererovou, stručně charakterizovat strukturu a významné prvky kongregace.

Druhá kapitola má za úkol seznámit čtenáře s postavou hraběnky Louisy Šternberkové, která stojí za pozváním sester do Malenovic na Moravě, s postavou děkana Eduarda Wolffa, jenž je zodpovědný za žádost o povolání sester do Holešova. Nahlédneme zde také do historického Holešova, abychom lépe pochopili dobu a prostředí, do nichž sestry přišly, a v neposlední řadě uvedeme výčet ústavů, kterých se sestry ujaly, nebo přímo založily.

Třetí kapitola líčí situaci sester se stále tíživějším problémem – jak se vypořádat s nevyhovujícími prostory. Druhá část představuje řešení, které sestry přijaly jako nejvhodnější: stavbu nového kláštera, který by sjednotil sestry rozptýlené po Holešově pod jednu střechu. Posléze přiblížíme situaci sester, které mořily obrovský dluh za novou stavbu a stabilizovanou situaci všedního života v klášteře.

Závěrečná kapitola seznamuje s nejtěžším obdobím holešovských sester. V první řadě ukazuje nelehkou situaci v čase, kdy se v sousedním Německu ujal vlády kancléř Adolf Hitler. Dále popisuje nejistou dobu poválečnou: revoluční náladu, boj o katolické školy a vyučování sester, protizákonné, násilné akce „K“ a především „Ř“, kterými tehdejší ÚV KSČ nechalo zrušit nejprve mužské a poté ženské kláštery. Seznámíme s průběhem této akce v Holešově a s osudy holešovských sester v Bohosudově a na dalších internačních místech.

1 Počátky kongregace a její zakladatelé

Pro lepší pochopení doby nastíníme alespoň bodově, jak Evropa vypadala na počátku 19. století. Jedním z protagonistů byl bezesporu Korsičan Napoleon Bonaparte, který zamíchal a navzájem propletl osudy mnoha států a uvedl do pohybu síly, které způsobily převraty v životě hospodářském, sociálním i kulturním. Střední Evropě dominovalo Rakousko zásluhou významného politika a diplomata Klemense Wenzela Metternicha. Stále výrazněji se však proti Metternichově představě monarchistické vlády s feudální strukturou společnosti prosazovalo úsilí jednotlivých národů rakouské monarchie o získání samostatnosti. Revoluční hnutí z roku 1848 zachvátilo všechny země a národy této říše.¹

V Prusku rostlo napětí mezi církví katolickou a starokatolickou² především následkem politiky Otto von Bismarcka, podporovaného národními liberály. Podle představ Bismarcka měla být nová německá říše jednotná, ideálně s církvemi podřízenými státu, na což katolická církev pochopitelně nemohla přistoupit. Bismarckovy snahy, jak omezit či úplně odstranit vliv katolické církve, vstoupily do historie jako „Kulturkampf“, zahrnující např. omezení svobody kázání, vyhnání jezuitů a vyvrcholily roku 1875 tzv. „květnovými zákony“, kdy byly v Prusku (mimo jiné) zrušeny všechny kláštery a řádové instituce a řeholníci vykázáni.³

Kongregace sester vznikala za pontifikátu⁴ Pia IX., který se nesl ve znamení ztráty církevního státu roku 1870 a konání prvního vatikánského koncilu. Palčivá témata vznikající dělnické otázky, socialismu či komunismu se tehdy považovala za nevhodná pro projednávání na koncilu.⁵

S odstupem času lze hodnotit přístup církve k řešení výše uvedené dělnické otázky jako laxní. Důvody, proč se tak dělo, nacházíme například v orientaci církve (po sociální stránce) na pozemkový majetek, na vrstvy zabývající se zemědělstvím (stav selský, šlechtu) a naopak v neúspěšných pokusech o navázání dialogu s liberálními, buržoazními vrstvami, které by mohla církev názorově získat pro křesťanský

¹ HERRE, Franz.: *Císař František Josef I., Jeho doba – jeho život*. Praha: Ikar 1998, s. 16, 57

² Starokatolická církev vznikla v září 1871 jako nesouhlasná reakce s I. vatikánským koncilem, především s dogmatem o neomylnosti papeže, obsažené v konstituci *Pastor Aeternus*.

³ FRANZEN, August.: *Malé dějiny církve*. Karmelitánské nakladatelství 2006, s. 269-270

⁴ Pontifikát vyjadřuje délku období, kdy papež vykonává svůj úřad. Právě Pius IX. je nejdéle působícím pontifikem (historicky doložitelným).

⁵ JEDIN, Hubert.: *Malé dějiny koncilů*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 1990, s. 86-90

humanismus. Taktéž nepochopení významu a dosahu průmyslové revoluce přispělo k tomu, že církev nahlížela na tento fenomén zcela nereálně. Uvědomit si tísnivou situaci dělnictva se sice podařilo duchovním poměrně brzy, avšak nedokázali pojmenovat její příčiny. Poukazovalo se často na morální úpadek a na náboženskou vlažnost dělníků, ale odpovědnost se svalovala na městské prostředí, nemanželské porod, taneční zábavy, vojsko a zapomínalo se na sociální nouzi, která byla v pozadí těchto jevů.⁶ Docenění a plnohodnotného zájmu se dočkalo toto téma až v roce 1891, kdy papež Lev XIII. vydal encykliku *Rerum novarum*, ve které mimo jiné zdůrazňoval důležitost rodiny, oprávněnost soukromého vlastnictví a odsuzoval socialismus vedoucí k nenávisti mezi lidmi i tzv. neomezený kapitalismus, který může mít za následek vykořisťování dělníků.⁷

1.1 Švýcarsko na cestě k liberalismu

Švýcarsko dnes působí jako sebevědomý stát se sídly mnoha mezinárodních organizací.⁸ Je významným centrem politickým, finančním i hospodářským. Takové postavení ale rozhodně nevyhází z odvěkých tradic, neboť oblast Švýcarska stála spíše v „závětví všeho dění“.⁹ Mohla za to zřejmě poloha a geografie této země¹⁰, která brzdila jak růst počtu obyvatel, tak hospodářský rozvoj. To však platilo jen do začátku 19. století, kdy na švýcarské kantony zaměřil svou pozornost Napoleon Bonaparte. Bylo to jednak z důvodu, že do blízkého kantonu Bern přechali francouzští monarchisté, které chtěla mít francouzská vláda „pod kontrolou“, ale také pro strategickou polohu alpských průsmyků. Kvůli lepší kontrole švýcarských kantonů prosazoval Napoleon vznik helvétské republiky, která však trvala jen do roku 1815. V září 1798 vypuklo povstání proti helvétské republice v Nidwaldenu a bylo na žádost helvétské vlády krvavě potlačeno francouzskou armádou. Francouzi za tuto „pomoc“ vypsali vysokou válečnou daň, která enormně zatěžovala švýcarské domácnosti, jež byly nuceny ubytovat a sytit francouzské vojáky. Následné vniknutí vojsk evropských mocností o rok později mělo

⁶ KADLEC, Jaroslav.: *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon 1991, s. 234.

⁷ LEV XIII.: *Rerum novarum: Encyklika papeže Lva XII. I. o dělnické otázce z 15. května 1891*. In *Sociální encykliky (1891 -1991)*. Praha: Zvon 1996.

⁸ Jedná se např. o: OSN, UNESCO, WHO atd.

⁹ V době římské byla tato oblast pouze zastrčenou provincií, při stěhování národů ani jedna vlna nesměřovala do Švýcarska. Rovněž invaze Maďarů kolem r. 920 byla spíše vedlejší akce při útoku na Bavorsko. Viz: MEYER, Werner a Georg KREIS.: *Dějiny Švýcarska*. Praha: NLN 2019, s. 17.

¹⁰ Švýcarsko je z více než 60 % tvořeno horským pásmem.

za následek, že se lidé ocitli na hranici chudoby. Například v roce 1830 byl proveden v kantonu Vaud průzkum: „Bylo zjištěno, že ze 177 938 obyvatel Vaudu je 18 926 chudých, tedy více než 10 %“. ¹¹ Stoupalo také napětí mezi liberálními a konzervativními kantony, které se vyostřilo v roce 1841, kdy bylo v Aargau zrušeno osm katolických klášterů (z důvodu poškozování religiozity lidu). Liberální kantony osnovaly osvobozenecké mise za účelem regenerace celého Švýcarska. Na tyto vojenské výboje reagovaly konzervativní kantony (v čele s kantonem Lucern) vytvořením tzv. Sonderbundu. Tento obranný spolek spoléhal na pomoc kancléře Metternicha, které se bohužel nedočkal, a tak byl v roce 1847 vojensky potlačen vládními vojsky a následně rozpuštěn. Odpor konzervativních kantonů byl zlomen a prosadila se idea jednotného Švýcarska postavená na moderních demokratických právech, kterou prosazovali liberálové. ¹²

1.2 P. Theodosius Florentini

Theodosius Florentini, vlastním jménem Anton Krispin, se narodil 23. května 1808 ve švýcarském Münsteru (kanton Graubünden). Pocházel z rolnické hluboce věřící rodiny. Ve svých mladých letech vynikal na studiích v Churu ¹³ a proti všem očekáváním svých blízkých přijal v Sittenu kapucínský hábit. Po ukončení noviciátu sloužil ve 22 letech první mši svatou. O jeho kvalitách svědčí skutečnost, že byl velmi brzy pověřen úřadem novicmistra v Solothurnu, roku 1832 se stal docentem filosofie a teologie v Badenu a tamtéž byl jmenován ve třiceti letech kvardiánem. ¹⁴ Navazoval kontakty s učiteli ve své vlasti i v zahraničí, dopisoval si s významnými sociology. Působil však v neklidné době: radikálně liberální katolíci zastávali myšlenku národní církve, sekularizaci duchovenstva a zrušení řeholních řádů. Tyto tendence vyvrcholily roku 1834 v tzv. Bádenské články. ¹⁵ Jako reakce na násilné činy státu došlo roku 1841 v Badenu k povstání, P. Theodosius byl označen za velezrádce a odsouzen ke čtyřem

¹¹ MEYER, Werner a Georg KREIS.: *Dějiny Švýcarska*. Praha: NLN 2019, s. 134.

¹² Tamtéž, s. 144-146.

¹³ Chur (italsky Coira) je hlavní město kantonu Graubünden, nacházející se na východě Švýcarska. Jde o jedno z nejstarších švýcarských sídel.

¹⁴ Kvardián je františkánský představený v pozici představeného kláštera či mezistupně mezi představenými klášterů a jejich provinciálem.

¹⁵ „Bádenské články“ byly články dokumentů Bádenské konference z ledna 1834, které požadovaly, aby stát měl právo vázat platnost církevních výnosů na státní souhlas. Stát měl tak dostat přednostní postavení vůči církvi. viz: VIOLOVÁ, Inge.: *Život proti bidě a bezpráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1997, s. 24.

letům vězení a následnému doživotnímu vyhnanství. Zprvu se ukrýval, ale posléze jej nejbližší přemluvili k útěku, své útočiště našel až v Alsasku. Po vydání zákona o amnestii, jež byla vyhlášena téhož roku, se vrátil do švýcarského Altdorfu. Stal se významným bojovníkem za křesťanské školy, spolky, tisk a za zlepšení sociálních poměrů.¹⁶

Roku 1844 založil řeholní společenství sester učitelek (pozdější Školské sestry sv. Kříže v Menzingen). Když roku 1856 vyvrcholilo napětí mezi P. Theodosiem a matkou Bernardou Heimgartner (představenou Školských sester), došlo k odtržení zakladatele a části sester. Aby mohlo pokračovat spojení apoštolátu ve výchově a charitativní oblasti, vzniklo společenství Milosrdných sester sv. Kříže s mateřským domem v Ingenbohlu. Mezi odvážné počiny P. Theodosia patřilo také vedení továren v křesťanském duchu, mimo jiné textilka, kterou založil v Horním Litvínově v Čechách.¹⁷

P. Theodosius byl mužem činu a rovněž autorem mnoha zbožných knih, založil „Katolické sdružení pro šíření dobrého tisku“, od roku 1860 zastával v diecézi Chur funkci generálního vikáře. Jako kazatel a exercitátor byl znám po celém Švýcarsku. V oblasti sociálních a náboženských problémů se cítil být zodpovědný za hledání řešení a východisek. Zemřel v Heidenu 15. února 1865 po záchvatu mrtvice. Jeho výrokem, který stále opakoval, bylo: „Potřeba doby je vůle Boží“.¹⁸

1.3 Bl. Matka Marie Terezie Schererová

Kateřina Schererová se narodila 31. října 1825 v Meggenu (kanton Luzern). Roku 1844 vykonala pouť na Rigi¹⁹ a do Einsiedeln²⁰, kde se rozhodla pro řeholní život. Od svého zpovědníka P. Eduarda Daniotha se dozvěděla o záměru P. Theodosia založit novou kongregaci, která by na zásadách křesťanské víry a lásky pečovala o chudé,

¹⁶ BÜNTNER, Anselm: *P. Theodosius Florentini. Příkopník křesťanské charity*. Opava: Grafis 2000, s. 9-11.

¹⁷ *Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže* [online]. P. Theodosius (Antonín Kryšpín) Florentini, ©2019 [cit. 2019-22-09]. Dostupné z: <https://www.klaster-km.cz/svati.html>

¹⁸ *Provincie Kapucínů v České republice* [online]. Theodosius Florentini, ©2014- 2018 [cit. 2019-22-09]. Dostupné z: http://www.kapucini.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=42:theodosiusflorentini&catid=62&Itemid=141

¹⁹ Hojně navštěvované poutní místo s kaplí Panny Marie Sněžné, nacházející se v horské oblasti kantonu Schwyz.

²⁰ Neznámější poutní místo Švýcarska, nacházející se v kantonu Schwyz. Je zde klášter benediktnů, který byl založen již roku 935. Uctívána je zde soška tzv. Černé Madony.

nemocné a sirotky, kongregaci, která by svým zřízením odpovídala potřebám zemí. Na podzim roku 1844 došlo k osudnému setkání v Altdorfu. Kateřina byla podrobně seznámena s plány a vizemi, které měl P. Theodosius promyšleny do nejmenších detailů, a přes odpor své rodiny a blízkých, kteří byli k tomuto kroku do neznáma skeptičtí, vyslovila svůj souhlas a stiskem ruky slíbila P. Theodosiovi věrnost, pomoc a podporu. V březnu se Kateřina připojila k prvním novickám a soustavně se připravovala na řeholní život i povolání učitelky, aby konečně 27. října 1845 mohla jako jedna z prvních pěti sester složit v Rapperswillu své první sliby a přijmout jméno Marie Terezie. Když došlo roku 1856 k rozdělení celku, zůstala jedna část sester se sestrou Bernardou Heimgartner v Menzigen a menší část odešla s P. Theodosiem a sestrou Marií Terezií do Ingenbohlu, kde z ruin selské usedlosti vybudovali nový mateřský dům. Následně zde rozšířili svou působnost v oblasti pedagogické a sociální. O rok později se sestra Marie Terezie stala první generální představenou Milosrdných sester od sv. Kříže a tuto funkci zastávala až do své smrti.²¹

Těžké období začalo matce Marii Terezii Schererové po smrti P. Theodosia, který zanechal po svém neúspěšném podnikání přímo kolosální dluhy. Snad kvůli slibu, který matka Schererová P. Theodosiovi dala, se cítila zavázána a za každou cenu se snažila zachránit dobré jméno zakladatele kongregace. Toto rozhodnutí znamenalo až neuvěřitelné odříkání, sbírání almužen a v neposlední řadě vypořádání se s intrikami rodiny P. Theodosia: jeho bratrance Mons. Nikolause Franze Florentiniho (biskupa Churského) a synovce Pavla Foffa. Navzdory všem těmto obtížím byl dluh P. Theodosia v prosinci 1869 kompletně umořen. Matka Marie Terezie Schererová se vyznačovala svou neúnavnou pracovitostí. Dokud mohla, konala vizitace zahraničních domů a klášterů. Její srdeční záležitost (výchova děvčat) zůstávala po celý život neměnná. Zemřela 16. června 1888 a zanechala po sobě kongregaci čítající 1596 sester, což je číslo, které může vykázat jen málokterý zakladatel. Dne 29. 10. 1995 ji papež Jan Pavel II. prohlásil za blahoslavenou.²²

²¹ Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž (dále jen KMSKK), fond: *Dějiny Moravské provincie I.*, s. 11-12.

²² MONTONATI, A.: *Marie Terezie Schererová*. Vimperk: Viener 1995, s. 30-36.

1.4 Charisma a struktura kongregace

Kongregace Milosrdných sester svatého Kříže se řídí řeholí III. řádu sv. Františka z Assisi. Charisma spočívá v milosrdné a obětivé lásce. Výstižně ji vyjadřuje nápis, který dala blahoslavená Matka Marie Terezie Schererová napsat na hrob čtyř sester, jež podlehly při ošetřování nemocných v Římě tyfu jako oběti lásky k bližnímu: „*Zcela Ukřižovanému, proto zcela bližnímu, zástupkyně lásky Kristovy.*“ Sestry jsou nasazovány tam, kde je církev potřebuje – dle přání zakladatele: „*Potřeba doby je vůle Boží.*“²³

Zdroj a základ našeho charismatu je v Boží milosrdné lásce, která se v Ježíši Kristu zmařila až k smrti na kříži (srov. Flp 2,7-8). Uchvátila Františka i naše zakladatele a pobízela je ke konkrétním činům. Vybízí i nás, abychom něco z této lásky daly zakusit našim současníkům.

Jako Milosrdné sestry sv. Kříže věříme, že jsme milovány, povolány a poslány:

- *Stále hlouběji pronikat do tajemství kříže a zmrtvýchvstání a z něho čerpat důvěru, naději a sílu.*
- *Vidět svět jako Boží stvoření a každého člověka jako Boží obraz, vážit si jejich důstojnosti a obhajovat ji.*
- *Stále více usilovat o sesterskou a františkánskou minoritu.*
- *V milosrdné lásce být solidární s lidmi na okraji společnosti a sloužit jim.*
- *Vnímat Boží výzvu v rozmanitých nesnázích současnosti a odpovídat na ni pohotově a účinně.*²⁴

Strukturálně je kongregace rozčleněna na provincie, vikariáty a oblasti. Ty zahrnují sesterská společenství určitého území. Generální správa s centrálním řízením sídlí ve Švýcarsku, v Ingenbohl. V současné době je kongregace rozdělena do 13 provincií

²³ KMSKK, fond: *Čerpat z pramene: K charismatu Milosrdných sester svatého Kříže*. Týmová práce „Charisma & Ratio“, Ingenbohl 2006, s. 64.

²⁴ Tamtéž, s. 53.

a 3 vikariátů. Každá provincie je řízena provinční správou. Provinční představená pro Čechy a Moravu má sídlo v Kroměříži.²⁵

²⁵ *Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže* [online]. Světové společenství, ©2020 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.klaster-km.cz/svetove-spolecenstvi/>

2 Příchod na Moravu a zakládání ústavů v Holešově

Počátky působení sester na Moravě je třeba hledat u hraběcí rodiny Šternberků, která si zvolila r. 1871 za své letní sídlo Komer u Atterského jezera v Horních Rakousích. Hraběnka Louisa, rozená princezna von Hohenlohe, navštívila nedělní bohoslužbu v blízké vesnici Schörfling. Při této příležitosti poznala křížové sestry, které rok před tím povolal místní děkan Riedrich, aby tam převzaly privátní ošetřování a ústav pro děti. Když se paní hraběnka přesvědčila o blahodárném působení sester, zatoužila i ona, aby mohla právě tyto sestry přivést na Moravu a otevřít jim nové pole působnosti, což se jí po překonání mnoha překážek podařilo a dopomohla tak ke vzniku jedné z nejstarších provincií, tehdy ještě mladičké kongregace. Dne 14. června 1872 přišly první tři sestry do Malenovic, na panství hraběte Leopolda II. ze Šternberka, kde jim byl vyklizen skrovný příbytek a začalo se s vyučováním ve školce a v pracovně pro děti. Žáků rychle přibývalo a s nimi i uchazeček, které chtěly sestry následovat v zasvěceném životě. Následovaly ústavy ve Vizovicích, Uherském Hradišti, Kroměříži a další. Roku 1875 byl za pomoci hraběte Leopolda II. a olomouckého arcibiskupa Bedřicha Fürstenberga postaven v Napajedlích první provinční dům moravské provincie spojený s noviciátem. Tyto prostory využívaly sestry do roku 1882, kdy se staly z kapacitních důvodů nevyhovující. Tehdy nabídl arcibiskup Fürstenberg sestrám pronájem svého zámku v Choryni, a tak již v červenci téhož roku přišla první skupinka sester do Choryně blízko Valašského Meziříčí.²⁶

2.1 Holešov na přelomu století

Pro mnohé občany Holešova je dnes velmi složité uvěřit fotografiím - že jejich městečko bylo na konci 19. století tak malé. A je téměř jisté, že si současná generace nedokáže představit tehdejší majetkové a sociální poměry. V roce 1890 se Holešov dělil na křesťanskou obec, která měla 360 domů, 4726 obyvatel, a židovskou obec čítající 156 domů s 913 obyvateli.²⁷ Řemeslnické cechy byly od 19. století nahrazeny

²⁶ KMSKK, fond: *Dějiny Moravské provincie I.*, s. 1–2.

²⁷ Podle statistiky z roku 1921 se v Holešově z celkového počtu 6603 obyvatel hlásilo ke katolické víře 5980, k židovské 328, protestantské 192, „jiné“ 10 a bez vyznání 93 obyvatel, viz: KVASNIČKA, Pavel.: *VLASTIVĚDA MORAVSKÁ, II. Místopis, Holešovský okres.* Brno 1929, s. 80.

společenstvy (např. společenstvo řezníků a uzenářů, společenstvo hostinských a výčepníků a jiné). Jistou renesancí zažívali lidé na venkově – rok 1848, který přinesl zrušení roboty, znamenal uvolnění napětí a nový začátek pro soukromé zemědělství. Docházelo také k tzv. racionalizaci zemědělství – scelování polí a užívání „moderní“ zemědělské techniky. Průmyslová technika se dostávala do mnoha odvětví výroby - konkrétně v Holešově a okolí se nacházela např. rolnická parostrojní cihelna (Emanuel Batscha, roku 1911), nebo parní pila a parketárna (Jan Rolek, roku 1918). V této době také sílilo národní uvědomění – vznikaly četné spolky divadelní, pěvecké a čtenářské, hnutí tělovýchovné jednoty Orel či Sokol.²⁸

Majitelem zámku a velkostatku holešovského byl od roku 1883 hrabě Rudolf Kristián z Vrbna, který zaměstnával zdejší lidi na svých polnostech, v lesních revírech, v cihelně nebo pivovaru. K velkostatku se vázalo také patronátní právo, které s sebou neslo povinnosti podílet se na nákladech a údržbě kostelů, ale zároveň právo spolurozhodovat o ustanovení místního kléru.²⁹ Tehdejší politický okres Holešov pokrývaly z 37 % lesy, měl tedy vynikající předpoklady pro dřevovýrobu - této skutečnosti využila např. firma Jakub a Josef Kohnovi nebo také továrna Kubíček a Kalinovský. Vedle dřeva se jako velmi strategická surovina ukázala cukrová řepa. Do vývoje cukrovarnictví zasáhl Abraham Zwillinger z Holešova, který vynalezl výrobní postup na získání většího množství cukru ze základní suroviny. Strategicky výhodné polohy vsetulského cukrovaru využil v roce 1910 Filip Kneisl. Ten navázal na práci svého otce a postavil naproti cukrovaru továrnu na výrobu cukrovinek. S počtem kolem šesti set zaměstnanců se řadil taktéž mezi největší regionální zaměstnavatele.³⁰

2.2 Převzetí špitálu a sirotčince

Jak popisuje předchozí kapitola, ani Holešovu (byť byl založen silně zemědělsky) se průmyslová revoluce nevyhnula. To platilo ale i o důsledcích, které s touto změnou přicházely – méně času na chudé, sirotky, děti a mládež všeobecně. Této skutečnosti si byla vědoma jak obecní rada města Holešova, tak holešovský děkan Eduard Wolff³¹,

²⁸ DOBIÁŠ, Metoděj a kol.: *Holešov město a okres*. Brno: Pokorný a spol., s. 28.

²⁹ FIŠER, Zdeněk a kol.: *Holešov – město ve spirálách času*. Brno: Didot 2018, s. 147.

³⁰ Tamtéž, s. 172-173.

³¹ Eduard Wolf se narodil roku 1841 v Kurovicích. Studoval v Kroměříži, následně jeden rok medicínu ve Vídni a v Olomouci bohosloví. Kněžské svěcení přijal roku 1865, působil rok v Kostelci u Holešova a posléze v holešovské farnosti, kde se stal roku 1893 místním děkanem a taktéž čestným občanem města. Dle vzpomínek Jana Hikla byl Eduard Wolff mužem práce a vedl vskutku pokorný kněžský život. Byl

který 11. listopadu 1894 žádal provinční představenou Alinu Duss o návštěvu Holešova a prohlídku místního špitálu. Ve svém dopise nabídl pomoc města i fary, a to jak po finanční, tak materiální stránce (postele, ložní a stolní prádlo).³² Přislíbil také financování služebné i nádeníka, dokud se nezlepší financování ze strany města.³³

Již 5. listopadu 1894 dorazila na holešovskou faru oficiální žádost, aby farní úřad ráčil spolupracovat a pomohl tak městu obsadit obecní nemocnici klášterními sestrami. Místní děkan Wolff neváhal a okamžitě jednal.³⁴ Ještě téhož dne zaslal dopis arcibiskupovi Theodoru Kohnovi, ve kterém seznamuje se žádostí města, s vyjádřením matky provinční a žádá o nejvyšší povolení, aby mohly přijít tři sestry z provinčního domu v Choryni. Olomoucký ordinariát kontaktoval Mons. Viléma Blažka³⁵ a žádal jej jakožto komisaře kongregace o zaslání dokladů sester s osvědčením o rakouském státním občanství. Po domluvě s provinční představenou byly pro Holešov určeny tyto sestry: sr. Augustina Dosoudilová jako představená, sr. Olympie Kubešová a sr. Regina Klapuchová. Trvalo další tři měsíce, než arcibiskupský ordinariát obdržel odpověď z místodržitelství³⁶ v Brně, které vyslovilo souhlas se zřízením ústavu Milosrdných sester sv. Kříže v Holešově. Následně byl schválen řádný i mimořádný zповědník, jimiž byli ustanoveni Eduard Wolff, děkan holešovský a Jan Híkl, farář v Kostelci u Holešova.³⁷

Tak přišly dne 2. května 1895 tři sestry do Holešova a začaly takřka ihned s ošetřováním několika nemocných v místním špitálu, který měl v té době 13 lůžek (dnes dům stojící na Partyzánské ulici, č. p. 679/20).³⁸ Nejlépe začátky sester zřejmě vystihuje zápis ze zasedání provinční rady ze dne 10. prosince 1894: „*Přestože má tento špitál mnoho nedostatků, rozhodla se provinční rada převzít jej...neboť od tak chudého*

povahy mírné a laskavé. Od farníků, mezi nimiž 41 let působil, byl milován a ctěn. Obdobně na děkana Wolffa vzpomínaly sestry od sv. Kříže: *Když potkal někde sestru, první jeho otázka byla: „Co děláte, jak se máte, co dělají sirotci, máte jim dát co jíst?“*. Eduard Wolff zemřel 21. prosince 1907 po krátké nemoci na ochrnutí srdce a byl pochován na Štědrý den za ohromné účasti farníků na místním hřbitově.

³² Dle Paměti Pavla Kvasničky činily náklady celkem 200 zl. ročně, viz: Státní okresní archiv (dále jen SOKA), Kroměříž, fond Archiv města Holešova, B-a2, inv. č. 26, Paměti Pavla Kvasničky, s. 24.

³³ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis Eduarda Wolffa provinční představené 11. 11. 1894.

³⁴ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Žádost obecní rady města Holešova č. 2945.

³⁵ Vilém Blažek (*29. 4. 1837 +5. 3. 1912) byl vysvěcen roku 1859. Působil v letech 1876 - 1900 jako ředitel kroměřížského chlapeckého semináře, roku 1885 byl jmenován kroměřížským kanovníkem. Roku 1907 byl jmenován pomocným biskupem olomouckým a přijal biskupskou konsekraci. Viz: *Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži* [online]. ©2020 [cit. 2020-30-04]. Dostupné z: https://www.agkmcz/images/pdf/Kapitoly_z_dejin_moravske_cirkve_II_3_cast.pdf

³⁶ Místodržitelství bylo nejvyšším úřadem jednotlivých rakouských korunních zemí. Pod vedením místodržitele jmenovaného císařem vykonávalo státní správu.

³⁷ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Přípis z arcibiskupské konzistoře č. 5484.

³⁸ RAFAJA František. Měsíčník Holešovsko 16/2010, *Dobré dílo sester sv. Kříže v Holešově*, s. 24.

špitálu se dá očekávat velké Boží požehnání.“³⁹ Když se městská správa přesvědčila o obětavé práci sester, rozhodla se kongregaci znovu oslovit s žádostí o pomoc týkající se neutěšené situace se sirotky. Sestra provinční sice souhlasila s převzetím této péče, ale musela požádat o souhlas mateřský dům v Ingenbohlu. Odtud přišla pozitivní odpověď: „Ano. Je k tomu sice třeba dispense Svaté stolice, ale milá Paní Matka je může klidně předpokládat, vezme-li v úvahu poměry na Moravě.“⁴⁰ Koncem léta 1897 byla tedy ke špitálu provizorně přistavěna malá budova a v ní ubytováno 20 osiřelých chlapců ve věku 7 – 14 let (mezera mezi 14 a let). O tyto chlapce se starala jedna sestra s kandidátkou. Jelikož na sirotky nikdo neplatil, byl sirotčinec odkázán na pomoc dobrodinců, kteří přinášeli šaty, prádlo, peněžité příspěvky a jiné dary, aby děti měly z čeho žít. Mezi dárci zvláště vynikl děkan Eduard Wolff, který věnoval sirotčinci celé vnitřní vybavení v hodnotě 1000 zlatých.⁴¹

Za první světové války, roku 1915, nechal hrabě Wrba zřídit v Holešově na zámku lazaret, kam sestry Vincencie Neckářová a Cypriána Marečková ochotně docházely ošetřovat raněné vojáky po dobu 14 měsíců.⁴²

2.3 Založení ústavu Maria-Hilf

Úspěchy zaznamenané založením ústavu vnímal holešovský děkan Eduard Wolff pouze jako dílčí, neboť ani sirotčinec nevyřešil všechny problémy. Místnímu děkanovi ležel na srdci především osud malých dětí, jejichž rodiče pracovali v místních továrnách. Tyto děti zůstávaly přes den bez jakékoliv péče (v „lepší“ případě na ně dohlíželi starší sourozenci, kteří tím pádem zanedbávali povinnou školní docházku).⁴³ Děkan Wolff se tedy obrátil na sestru provinční Bernadette Roulin s prosbou o další sestry, aby tak v Holešově mohly být zřízeny jesle. Děkan Wolff, který předpokládal souhlas Viléma Blažka, oslovil dobrodince, kteří byli ochotni přispět finančním darem, a naléhal na sestry, aby zakoupily k těmto účelům dům, jenž se jevil jako výhodný. Zdá se, že V. Blažek s tímto postupem nesouhlasil, neboť 1. června 1903 odepisovala sestra provinční Benadette na Blažkův dopis, který se nezachoval, že žádala děkana Wolffa, aby se koupě zrušila, ale ten jí sdělil, že to není možné. Ve stejný den psal také děkan

³⁹ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie II.*, s. 173.

⁴⁰ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis ses. Azely z Ingenbohlu 21. 8. 1897.

⁴¹ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie II.*, s. 174.

⁴² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 4.

⁴³ FIŠER, Zdeněk a kol.: *Holešov – město ve spirálách času*. Brno: Didot 2018, s. 476.

Wolff V. Blažkovi a vysvětloval mu, že jeho nesouhlas s koupí v dopise z 25. května přišel v době, kdy sestry už zaplatily zálohu ve výši 1000 korun, a tím dům prakticky koupily. Vzhledem k tomu, že to byla především iniciativa děkana Wolffa, ujistoval V. Blažka, že se jednalo o výhodnou koupí, neboť dům byl levný, náležela k němu zahrada a stál v ulici, která byla pro dělníky výhodná.⁴⁴ Jak nesl V. Blažek tuto malou neposlušnost sester, zapříčiněnou horlivostí děkana Wolffa, nevíme, každopádně už 19. června 1903 napsal V. Blažek arcibiskupovi Theodoru Kohnovi dopis, aniž by se zmínil o komplikacích spojených se souhlasem:

„V Holešově existuje od roku 1895 ústav sester sv. Kříže. Zabývá se ošetřováním nemocných v tamějším městském špitále. Nyní se naléhá na sestry s požadavkem, aby svou činnost rozšířily zřízením tak zvaných „jeslí“, to znamená, aby pečovaly o malé děti takových chudých rodičů, kteří jsou přes den nuceni vydělávat si na chleba namáhavou prací, většinou v továrnách. Poněvadž se uznává nutnost takových dětských jeslí, sešly se pro ten účel od různých dobrodinců už obnosy peněz na zakoupení vhodného domu.“⁴⁵

Žádost byla kladně vyřízena konzistoří hned druhého dne a opět se čekalo na vyjádření místodržitelství. Jednopatrový domek, který můžeme nyní najít na Palackého ulici č. p. 492/62, prodal sestrám stavitel Josef Klotz dne 12. srpna 1903 za cenu 16 tisíc korun.⁴⁶ Celé dílo mohlo vzniknout pouze za pomoci dobrodinců: především děkana Wolffa, který přispěl 4000 korun, ale i mnohých šlechtných dam z Holešova, mezi kterými vynikla Emilie Kneislová, matka tehdejšího továrníka Rudolfa Kneisla. Dům byl pojmenován Ústav Panny Marie Pomocné (Maria–Hilf) a první představenou nového ústavu byla jmenovaná sestra Kamila Pudmerická, která byla do té doby představenou v místním špitále.⁴⁷

Jakmile se rozšířila zpráva, že sestry otevřely jesličky, vzbudila tato „novinka“⁴⁸ nadšení zvláště u chudých dělnických rodin a brzy se původní záměr rozrostl i o mateřskou školku. Sestru Engelbertu Křížovou, které dělala čeština velké potíže, vystřídala již roku 1904 sestra Norberta Chytilová, jež měla zkoušku pro mateřskou školku. Mateřská školka byla zřízena v přízemí ve dvou místnostech a v prvním patře se provozovaly jesličky. Do své péče sestry také přijímaly sirotky, o které se s velkou

⁴⁴ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie III.*, s. 252.

⁴⁵ KMSKK, fond *Působení moravské provincie Milosrdných sester sv. Kříže od roku 1872, ústav Holešov.*

⁴⁶ KMSKK, fond *Ústav Holešov – dokumentace*, Kupní smlouva domu č. p. 47.

⁴⁷ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie III.*, s. 253.

⁴⁸ Jednalo se o první jesle a mateřskou školku v Holešově - následně městská mateřská školka zde čerpala inspiraci: Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž, Fond: *Dějiny Moravské provincie III.*, s. 254.

obětavostí starala sestra Vincencie Neckářová. Děkan Wolff se snažil sestry nejen povzbuzovat pravidelnými návštěvami, ale pomáhal také řešit tíživou situaci finanční: sestry dostávaly výtěžek z kasy sv. Antonína, převzaly pečení hostií a praní prádla pro místní faru. Na sestry také pamatovala výše zmíněná Emilie Kneislová, která posílala každou neděli dvě štrycle (podlouhý chléb), na Vánoce posílala dárky a prosívala sestřičky, aby se modlily na její úmysl – aby její tři synové dostali hodné ženy. V domě bylo též zavedeno privátní ošetřování nemocných, které měla na starosti sestra Karolina Barzuchová a po jejím přeložení sestra Vincencie Neckářová. Ještě po patnácti letech se lidé ptali na tuto do krajností obětavou sestru, která žila jen pro sirotky a nemocné.⁴⁹

2.4 Chudobinec sv. Martina

V Holešově se nacházel chudobinec⁵⁰ s historií sahající až do 16. stol., kdy Albert ze Šternberka (+1520) uložil ve své poslední vůli svému synu Janovi, „*aby v Holešově zbudoval špitál a chudé ve špitále stravou opatřil*“. Již založený chudobinec obdaroval roku 1553 holešovský úředník Václav Krsovský dvěma kusy rolí⁵¹ na Dražilovsku, „*aby chudí lidé odtud požíveničko měli*“. Roku 1681 byl po požáru „*obecní špitál pro žebráky*“ obnoven za přispění purkmistra Jana Ležatky – útočiště zde následně našlo 12 starých osob. Z městského archivu a děkanských matrik roku 1755 se lze dopátrat, že každý špitálník měl také nárok denně na ½ libry masa, máz piva, týdně pecen chleba, ale byl také povinen se třikrát denně modlit růženec za dobrodince a účastnit se pravidelně mše svaté.⁵²

Chudobinec, jenž byl svěřen pod ochranu sv. Martina, měl sice na počátku 20. stol. za sebou bohatou historii, ale bohužel kombinace civilního personálu a bídného financování ze strany města měla za následek, že se zanedbaným chudákům nedostávalo kvalitní péče. Proto se místní děkan Wolff vydal již potřetí do Choryně za sestrou provinční Bernadette Roulin. Objevil se bez ohlášení a pozdravil s humorem sobě vlastním: „*Fürchten Sie nicht vor dem Wolff!* (nebojte se vlka!), *přichází jenom s malou prosbou: prosí o dvě sestry pro chudobinec*“. Jedním dechem ale také dodal, že to musí být sestry statečné, které se nezaletnou velké chudoby. Děkan Wolff následně

⁴⁹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 1.

⁵⁰ Dnes „*Dům u sv. Martina*“ Smetanovy sady 624.

⁵¹ Ro le je stará jednotka plošného obsahu (zhruba 790 metrů čtverečních).

⁵² KVASNIČKA, Pavel.: *VLASTIVĚDA MORAVSKÁ, IIMístopis, Holešovský okres*. Brno 1929, s. 113-114.

se svým plánem seznámil chudinský odbor,⁵³ který tento návrh přijal, a dne 5. září 1904 zaslal do Choryně rozhodnutí o svěřeni městské opatrovny do rukou sester.⁵⁴ Provinční rada dala souhlas, a tak se dne 8. září 1904 vypravily do Holešova další dvě sestry: sestra Veneranda Kutáčová a sestra Theodora Holá. Situace přesně odpovídala slibům děkana Wolffa – na sestry čekalo pouze několik zpustlých chudáků a nouze s bídou. Sestry přinášely mnohé oběti: zpočátku neměly na čem spát, musely se tísnit v malých prostorech a každou maličkost od města složitě vymáhaly.⁵⁵ Svědčí o tom i žádost sester, kterou zamítl chudinský odbor dne 5. prosince 1907.⁵⁶ Proto napsala sestra provinční Bernadette Roulin dne 6. prosince 1907 starostovi Františku Haukovi dopis, kde jej podrobně seznámila se situací v holešovském chudobinci: „*Šest stařečků, kteří tam bydlejí, jak jest Vašnosti známo, dostává každý 50 haléřů denně, s kterými jest tamní sestře představené Venerandě vyjítí na celé zaopatření oněch chudých.*“ Bylo zřejmé, že sestra i při vši šetrnosti a nejlepší vůli nemohla takto dlouhodobě pracovat. Představená provinční tedy žádala, aby se alespoň zvýšil onen obnos pro zaopatřované chudáky, neboť jinak by sestra Veneranda byla nucena dělat dluhy, což by byla nepříjemnost pro obě strany.⁵⁷ Odpověď pana starosty bohužel není známa, ale ukázalo se, že časem se příspěvek zvedl na 72 haléřů. Zvláště nepříznivou situaci sester potvrdila i velebná matka Aniceta Regli při generální vizitaci roku 1908, kdy ocenila jejich obětavost, sesterskou lásku a smysl pro pořádek. Sestry na závěr povzbudila slovy: „*Jak jste šťastné, že můžete následovat chudého Spasitele! Milujte chudobu, jako ji miloval sv. Otec František a pěstujte ji s radostným srdcem.*“⁵⁸

V chudobinci sv. Martina sestry působily do roku 1952. Na tento ústav sestry vzpomínaly jako na místo, kde byla krajní chudoba, ale i spokojenost a láska.⁵⁹

⁵³ SOKA Kroměříž, fond: B-a2, Inv.č. 118, Zasedání odboru dne 24. 8. 1904.

⁵⁴ KMSKK, Kříže Kroměříž, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis obecní rady č. 3006, ze dne 5. 9. 1904.

⁵⁵ Nelze nezpomenout i fakt, že se obě sestry dožily poměrně nízkého věku: sestra Veneranda pouhých 40let, sestra Theodora 45let. Obě zemřely v Holešově. Viz: KMSKK, fond *Skryté prameny III. díl*, sestra Veneranda Kutáčová a sestra Theodora Holá.

⁵⁶ SOKA Kroměříž, fond Archiv města Holešova, B-a2, Inv.č. 118, Zasedání odboru dne 5. 12. 1907.

⁵⁷ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis Bernadette Roulin Františku Haukovi, ze dne 6. 12. 1907.

⁵⁸ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie III.*, s. 264.

⁵⁹ KMSKK, fond *Skryté prameny I. díl*, sestra Celsina Šimková.

2.5 Hudební výchova

Převzetím dobročinných a pečovatelských ústavů snažení sester nekončilo, ale spíše začínalo. Roku 1904 přišla do Holešova sestra Amáta Gajová, rodačka z Roštění, a roku 1905 sestra Terezie Bartoníková, pocházející z Horní Moštěnice. Obě se zde připravovaly ke státní zkoušce z klavíru u pana Josefa Jirgesa, ředitele chrámového kůru – výtečného, ale přísného pedagoga. Jelikož obě sestry dostaly od rodičů darem klavír, bylo třeba pronajmout další dvě místnosti v sousedním domě pana Poledny. V přední světnici byl klavír a dvě lůžka pro sestry, zadní místnost se pronajala dvěma chovankám. Jakmile místní obyvatelé zjistili, že jsou v ústavu dvě nadané sestry, které by mohly jejich děti učit hře na klavír, snažili se své děti přihlašovat na hodiny klavíru a jen velice těžko nesli rozhodnutí sestry představené, která nechtěla studující sestry přetěžovat. Roku 1907 byly obě sestry poslány na další studia do Prahy.⁶⁰

Myšlenka zavést v ústavu vyučování hudby sestru představenou neopustila, měla však podmínku, že se musí jednat o sestru se státní zkouškou. Její přání bylo vyslyšeno, když se roku 1913 vrátila z Moravské Ostravy sestra Terezie Bartoníková, té doby již státně zkoušená učitelka klavíru. Tato změna pro ni byla opravdu tvrdá, neboť přicházela z působiště, kde měla třicet žáků, a v Holešově začínala od nuly – nehledě na klavír, který byl ve špatném stavu. V této těžké situaci jí pomohl její bývalý učitel, ředitel Jirges. Ten slíbil, že bude sestru doporučovat, jakožto velmi důkladnou a svědomitou učitelku. Když se pan ředitel přišel podívat do ústavu na prostory, kde se má vyučovat, viděl starý klavír, který rozhodně nevyhovoval jeho představám, a vyslovil se, že pokud má sestru doporučovat, musí ústav zakoupit nový klavír. Sestry slíbily, že tak učiní, hned jak se na to zmožou. Dne 1. září 1913 se začalo s vyučováním. Mezi prvními žáky byli Janička Koželuhová, Terezie Kappová a čtyři děti Schneeweisovy, ze kterých vynikl nejvíce Jeník Schneeweis (později profesor a skladatel s absolutním sluchem). Měsíční plat činil 6-8 korun na dítě, a když donesla sestra Terezie první peníze za hodiny klavíru, ponechala sestra představená na chod ústavu 45 korun a 10 korun odložila do krabičky na zakoupení nového klavíru.⁶¹

Když roku 1914 sestry obdržely dovolení k zakoupení nového klavíru, byl o pomoc s výběrem požádán právě pan ředitel Jirges. Ten objednal nový hudební nástroj

⁶⁰ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie III.*, s. 255.

⁶¹ KMSKK, fond *Dějiny Moravské provincie VII.*, s. 629.

ve Vídni u firmy Czapka, a tak již v březnu téhož roku stál na místě starého klavíru (který se prodal za 100 korun) klavír nový, s vídeňskou mechanikou, na který mohly být sestry opravdu hrdé. Investice 1350 korun do nového klavíru se ukázala jako prozíravá, neboť děti navštěvovaly hodiny s větší radostí. Poněvadž žáků neustále přibývalo, byla k sestře Terezii dána výpomocná síla – sestra Jarmila Sedláková. Navzdory tomu, že ve světě roku 1916 zuřila „velká válka“, sestry opět rozšiřovaly svou činnost a měly stále problém s nedostatečnými prostory. Proto si od stavitele Klotze pronajaly 4 místnosti v domě na Žopské ulici č. p. 22.⁶² Kromě hodin klavíru a houslí, kterým učila sestra Fabiola Velartová⁶³, započaly sestry s vyučováním ručních prací a šití šatů (za tímto účelem přišly do Holešova sestry Ema Stračková a Jena Miklíková) a v neposlední řadě se pedagogická činnost rozrostla také o výuku francouzského jazyka – dojížděla sem sestra Vlasta Jemelková.⁶⁴

Ne všichni aktivity sester podporovali, což se projevilo např. roku 1920, kdy hudební vyučování sester Terezie a Fabioly byla pravidelně kontrolována inspekcí na základě udání „lidí sestrám nepřejímám“.⁶⁵ Obě sestry měly odborné vzdělání, ale vyučovaly pouze soukromě. Aby se vyhnuly dosavadním problémům, zažádaly o zřízení hudební školy. Tato žádost se projednávala na schůzi městské rady. Nejvíce proti zřízení hudební školy protestovala paní Hanáková (manželka tehdejšího ředitele měšťanské školy Bohumíra Hanáka). Kupodivu všech přítomných se sester zastali dva sociální demokraté Kolář a Znojemský se slovy: „*Sestry dle pověsti, která o nich jde, pracují ve svém oboru velmi svědomitě a důkladně, a proto v činnosti jejich se nesmí bránit.*“ Těmito argumenty strhli většinu hlasujících ve prospěch sester, a tak již 16. června 1920 přišlo povolení od zemské politické správy z Brna, které sestrám dovolovalo otevřít soukromou hudební školu. Tlak na sestry tak povolil a paradoxně

⁶² Dnes zřejmě dům na Masarykově ulici č. p. 631 nebo 632 – určeno na základě plánu k holešovským výtržnostem, který byl nakreslen četníky 18. 12. 1918, viz: MACHALA, Jan. Sborník Vlastivědného kroužku Holešov 2019: *Protižidovské výtržnosti v Holešově (1918) z pohledu místního četnictva*. Obrazová příloha.

⁶³ Sestra Marie Fabiola Velartová se narodila 1. 6. 1888 ve Valašském Meziříčí. Již od brzkého věku zakoušela těžké životní zkoušky: v osmi letech jí zemřela maminka, tatínek ji velmi brzo následoval a při studiích v Napajedlích zemřel také její strýc, který se jí jako mladé dívky ujal. Sestra Fabiola absolvovala nejdřív vzdělání pro učitelky mateřských škol, roku 1916 skládala první řeholní sliby a roku 1919 složila v Praze úspěšně státní zkoušku z houslí. V Holešově působila od roku 1917 rovných 20 let – vyučovala zejména hře na housle, a přestože začala trpět revmatickou artritidou (která měla za následek deformaci kloubů a stupňující se bolest), učila své žáky až do té doby, než jí smyčec doslova vypadl z ruky. Pro mnohé holešovské sestry byla sestra Fabiola svým důsledným zachováváním řeholního života velkým vzorem. Zemřela 18. 3. 1943. Viz: KMSKK, fond *Skryté prameny III. díl*, sestra Fabiola Velartová.

⁶⁴ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 3-4.

⁶⁵ V kronice je často uváděna „*pokroková strana*“ či „*pokrokáři*“. V tomto případě se zřejmě jednalo o holešovské sdružení pokrokových žen. Viz: FIŠER, Zdeněk a kol.: *Holešov – město ve spirálách času*. Brno: Didot 2018, s. 484.

mnozí lidé, kteří brojili nejvíce proti vyučování sester, začali (dle slov kronikářky) přihlašovat své děti do vyučování právě na tuto soukromou školu.⁶⁶

⁶⁶ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 8.

3 Stavba nového kláštera

Jedním z prvních impulzů pro stavbu nového kláštera byl holešovský pogrom (v Holešově se jednalo o již třetí), který vypukl v noci z 3. na 4. prosince 1918.⁶⁷ Ačkoliv se sester bezprostředně nedotknul, byly tomuto dění blíže, než by si zřejmě přály. Dům na Žopské ulici, ve kterém měly v prvním patře pronajaty čtyři místnosti, byl totiž přepaden rabujícími lidem. *„Sestry se od půl čtvrté do šesté hodiny ranní modlily, aby byly uchráněny tohoto běsnění, neboť lůza zuřivě si dole počínala. Když sestry Terezie Bartoníková, Jena Miklíková, Ladislava Hajnová společně s kandidátkou Emilií prošly ráno bytem advokáta Hayka, vzdaly Bohu díky, že byly této hrůzy ušetřeny.“* Kromě této události byly sestry v tomtéž domě překvapeny zlodějem, který jim ukradl věci v hodnotě 1000 korun.⁶⁸

Další důležitou událostí na cestě k nové klášterní budově bylo povolání sestry Kristýny Matušincové k ošetřování vážně nemocné (rodné) sestry P. Františka Vyplela⁶⁹ začátkem roku 1920. Když nemocná po pár měsících zemřela, zůstal staříčkový P. Vyplel sám, tedy bez pomoci a osoby, která by se o něj postarala. Sestra Kristýna, která nebožku doopatrovala, se těšila přízni P. Vyplela a častokrát líčila problémy, které měly sestry, když bydlely ve dvou od sebe vzdálených domech. P. Vyplel se rozhodl dát sestrám k dispozici dvě místnosti ve svém domě za převzetí péče o něj. Nedlouho potom nabídla sestra provinční Bernadette Roulin P. Vyplelovi možnost přestěhovat se do Choryně, kde o něho bude do smrti postaráno, za přenechání celého domku pro potřeby sester. A tak se sestry v listopadu toho roku přestěhovaly z ulice Žopské do domku na Plačkově (dnes bychom tento domek našli na adrese Plačkov č. p. 622). Sestry na Plačkově vyučovaly hudbě, provozovaly dívčí pokračovací školu pro šití šatů a vedly kurzy vaření pro dívky. Bohužel ani tento domek nemohl pokrýt všechny potřeby sester, které se s časem a narůstajícími aktivitami neustále zvyšovaly. Navíc přes den sestry rušila z jedné strany dívčí škola a ze strany druhé večerní zábavy v sokolovně.⁷⁰

⁶⁷ HERECOVÁ, Eva. *Židé v Holešově. Pogrom v Holešově v roce 1918*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce, s. 16.

⁶⁸ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 4-7.

⁶⁹ František Vyplel byl tou dobou kněz na odpočinku.

⁷⁰ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 8-9.

Lze tedy tvrdit, že sestry měly dobré důvody, proč hledat větší společné prostory, kde by mohly být „pod jednou střechou“. ⁷¹ Když pomineme nepříjemnou zkušenost s pogromem a vloupáním na Žopské ulici, kdy se sestry bály o své životy a bezpečnost, byly to vesměs praktické důvody: rozšiřování aktivit, nárůst žáků, žádosti přespolních žáků o ubytování, větší vzdálenosti mezi jednotlivými objekty (sestry neustále přecházely mezi domy vzdálenými mezi sebou 10-15 minut na obědy a večere) a v neposlední řadě touha sester mít vlastní domácí kapli. Nejprve se k tomuto účelu nabízel dům stavitele Klotze na Žopské ulici, ve kterém měly sestry již pronajaty místnosti. Přestože měla sestra představená Klaudie Černá vyřízené dovození od velebné Matky ze Švýcarska, z této koupě nakonec sešlo, jelikož převládla obava, že dvoupatrový domek bez průjezdu nevyhoví zcela potřebám sester. ⁷²

Další alternativou byla přístavba k budově Ústavu Panny Marie Pomocné na Palackého ulici. Jednalo se o jednopatrový domek, bohužel rovněž bez průjezdu, neboť původně (ústně) slibovaný průjezd svým pozemkem stavitel Klotz později zamítl. Navíc s přístavbou do již tak malého dvorku nesouhlasil nový komisař křížových sester Mons. Josef Bena (nástupce V. Blažka) ⁷³, neboť sestřím by nezbyl ani kousek zahrady, kde by si mohly odpočinout na vzduchu.

Zřejmě nejnadějnější byl pro stavbu nové klášterní budovy rok 1919, kdy se nedaleko ústavu Maria-Hilf na Palackého ulici (vedle průchodu do Nové ulice) prodával domek po panu Svozílkovi. Domek byl sice v bídém stavu a musel by se nechat zbořit, ale náležela k němu velká zahrada, která nabízela mnoho dispozičních řešení. Na místo se přijela podívat jak sestra provinční Bernadette Roulin, tak J. Bena a oběma se toto místo zamlouvalo. Když přišlo 12. srpna 1919 povolení i ze Švýcarska, požádala provinční rada pana stavitele Rolka o zhotovení nákresu nové budovy. Zdálo se, že už nic nebrání stavbě, avšak v době poválečné nechtěl žádný peněžní ústav poskytnout sestřím tak velký úvěr. Jelikož sestry samy peněz neměly, musely koupit pozemku odložit.

⁷¹ Tato myšlenka sestry provázela již od roku 1918, viz: FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri 2005, s. 305.

⁷² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 5.

⁷³ Josef Bena (*1845 +1928) působil od roku 1894 v kroměřížském chlapeckém semináři jako místoředitel Viléma Blažka a mezi léty 1900-1912 jako ředitel. Roku 1910 se stal kanovníkem kolegiátní kapituly v Kroměříži. Po smrti V. Blažka roku 1912 byl J. Bena jmenován komisařem Milosrdných sester sv. Kříže, tehdy už jako kněz na odpočinku. Viz:

Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži [online]. ©2020 [cit. 2020-30-04]. Dostupné z: https://www.agkm.cz/images/pdf/Kapitoly_z_dejin_moravske_cirkve_II_1_cast.pdf

Když pomíneme dočasné řešení v podobě domku P. Vyplela na Plačkově, jenž problémy a obtíže sester pouze oddálil, nemohly sestry až do roku 1921 najít žádné vhodné místo - pokud už se nějaký pozemek naskytl, byl většinou od města vzdálený. Na podzim toho roku hořely nedafero ústavu Maria-Hilf na Palackého ulici dva domky: Hájnů a Pastrňáků. Sestra představená Klaudivie Černá vyjednávala o koupi zbořeníště, ale pro různé nevýhody k zakoupení opět nedošlo.⁷⁴

3.1 Pout' na svatý Hostýn

Jelikož se sestřám už několik let nedařilo najít vhodné místo pro svůj nový klášter, rozhodly se o Štědrém dnu roku 1921 vykonat na tento úmysl pout' na sv. Hostýn. Po štědrovečerní večeři odjely večerním vlakem sestry Kristýna Matušincová, Remigie Kolaciová a Zosima Dvouletá do Bystřice pod Hostýnem a následně v zimní noci stoupaly vzhůru. Náledí a sporé světlo ztěžovalo sestřám každý krok. *„Když už poutnice konečně dorazily nahoru, radostně pospíchaly do kostela, aby si trochu oddechnuly a odpočinuly. Místo toho zjistily, že jejich oběť bude pokračovat, jelikož kostel byl uzavřen a jim nezbylo nic jiného, než v zimě čekat, až jim někdo kostel otevře. Než se ozval hrkot klíčů sakristiána, byly již sestry zimou úplně zkřehlé.“* Po vykonání pobožnosti se sestry spontánně rozhodly ze svatého Hostýna dovézt do Holešova kámen, zamýšlený jako základový pro novostavbu. Našly jej u sochy Božského Srdce Páně před kostelem a následně jej uschovaly do doby, než byl posvěcen.⁷⁵

Netrvalo dlouho a sestřám se začátkem roku 1922 naskytl možnost výhodně odkoupit dva sousední pozemky v Nové ulici⁷⁶: od vdovy paní Dočkalové a od městského zahradníka pana Partla. Místo se zamlouvalo jak J. Benovi, tak sestře provinční, a to pro jeho ústraní a klid. Jediný možný problém spatřovali představení ve skutečnosti, že do ulice Nové vede průchod přes pozemek Pastrňáků, z obce však byli ubezpečeni, že během krátké doby bude do Nové ulice zabezpečen nový vhodný průchod, a tím ony obavy opadly. Dne 20. února 1922 došlo večer za světla svíček (byl zrovna výpadek elektřiny) k podpisu smlouvy a úpisů. Sestry měly tedy konečně místo, kde mohly zbudovat tolik kýženou budovu kláštera. Vypracováním výkresů

⁷⁴ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 6-7.

⁷⁵ Tamtéž, s. 8.

⁷⁶ Parcely měly v té době číslo 147 a 148, dnes se ulice jmenuje Sušilova.

a dokumentace podle představ sester byl pověřen holešovský stavitel Jan Rolek, který odevzdal projekt na jednopatrovou budovu v březnu téhož roku.⁷⁷

3.2 Vlastní stavba nového kláštera

Nároky sester na novou stavbu byly dosti velké. Vysloveně trvaly na tom, aby hrubá stavba byla vyhotovena pouze z materiálů nejvyšší jakosti – ať už se jednalo o vápno, konzistenci malty či řádně vysušené dřevo.⁷⁸

Stavět se začalo ve velikonočním týdnu dne 10. dubna 1922 vykopáním studny a hned na to se kopaly základy. Sestrám nastaly velké starosti s financováním stavby, neboť vlastnily pouze dva domky (na Plačkově a Palackého ulici), jejichž hodnota nedosahovala ani čtvrtiny rozpočtu nové budovy. Žádaly tedy o finanční pomoc, kde to jen šlo: o státní podporu (neúspěšně), prosily písemně o podporu z Ameriky, ale i ve zdejších okolí. Bohužel dostávaly jen velmi málo. Sestry také chodily po vesnicích a prosily o povozy pro dovoz cihel a stavebního materiálu. Reakce místních byly různé - mnoho lidí vozilo cihly zdarma, ale častokrát se sestry setkaly se zabouchnutými dveřmi. Jednu z takových reakcí sestry zažily například v Tlumačově:

„Byla tam ses. Teresie a ses. Remigie, v horku a prachu prosit o příspěvek peněžní na stavbu. Před lety v tomto velkostatku ošetřovaly sestry nemocné na tyfus, a proto měly naději, že dostanou větší peněžní dar. Zmýlily se, neboť po lokaji jim bylo posláno 5 korun a kuchařka ze soucitu jim dala jitrničku a jelito.“⁷⁹

Sestry byly prosit taktéž v továrně na cukrovinky pana Rudolfa Kneisla o podporu: *„Při této příležitosti přítomná sestra vzpomněla jeho zesnulou paní matinku a řekla jemu, jak ona dávala almužnu sestrám, aby jejím synům dal Pán Bůh dobré ženy. Usmál se a s potěšením řekl, že všichni tři mají velmi hodné ženy.“* Kromě finančního daru začal p. Kneisl také posílat pravidelně sestrám o Vánocích ozdoby (cukrovinky) na vánoční stromek.⁸⁰

I přes mnohé potíže stavba rychle pokračovala. Sestry požádaly o posvěcení základního kamene do kaple novostavby arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana, který tak učinil 1. června 1922, když do Holešova přijel udílet svátost biřmování. Večer v 17 hod. byl v nové budově uvítán J. Benou. Následovaly modlitby a litanie a samotné svěcení.

⁷⁷ KMSKK, fond Ústav Holešov - dokumentace, Nákres kláštera Jan Rolek březen 1922.

⁷⁸ KMSKK, fond Ústav Holešov - dokumentace, Zadávací protokol Janu Rolkovi červen 1922.

⁷⁹ KMSKK, *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 9.

⁸⁰ Tamtéž, s. 1.

Došlo i na klepání kladívkem na kámen a proslovy. Pana arcibiskupa zajímaly poměry sester, prohlédl si plány a rozpočet celé stavby, přislíbil finanční pomoc a taktéž na podzim slavnostní posvěcení nového domu.⁸¹ Sestry byly po návštěvě nadšeny laskavostí a dobrotivostí pana arcibiskupa – bohužel tehdy ony ani on netušili, že zanedlouho podlehne těžké nemoci. Ač se to může zdát k nevíře, po prázdninách byla již hrubá stavba hotová a dokončovaly se vnitřní práce.

Dne 14. října 1922 byl vydán kolaudační protokol a následně 18. října 1922 povolení k obývání a užívání kláštera. Zároveň bylo budově přiděleno domovní číslo popisné 258.⁸² Na základě znaleckého odhadu nemovitosti, které si nechaly sestry vyhotovit roku 1924 od stavitelů Josefa Klotze a Jana Janáče, a taktéž díky dochované dokumentaci klášterní budovy, vypracované stavitelem Janem Rolkem roku 1922, lze poměrně detailně zrekonstruovat situační řešení jak objektu kláštera, tak hospodářských budov a zahrady.

Nová budova byla z ulice na jedno patro, ze dvora na dvě patra, 40 m dlouhá, 16.65 m široká, po levé straně s vyčnívajícím křídlem do dvora. Hlavní vchod byl orientován od ulice, na střed budovy. Ohnivzdorné schodiště vedlo od sklepa až na půdu středem budovy. Po levé straně vchodu byly umístěny tři pracovny, školka a záchody, po pravé straně přijímací místnost, dvě jídelny, větší a menší kuchyň a pokoj vrátné. V prvním poschodí (opět pohled od ulice) byly v přední části zleva umístěny tři ložnice sester, dvě místnosti pro vyučování hudby, dvě místnosti pro sestru představenou, v zadní části zleva hudební sál do výšky druhého patra (včetně galerie), tři místnosti pro hudbu, záchody a koupelna, sakristie a kaple do výšky druhého patra (včetně kůru). V druhém poschodí se nacházely dvě podkrovní světnice, dvě komory, ložnice, pracovna, místnost pro hudbu a místnost pro služku.⁸³ Pravá část od hlavního vchodu byla podsklepená a byla tam umístěna prádelna s žehlírnou, pekárna s udírnou, sušárna na ovoce, sklepy na potraviny a uhlí. Ve dvoře byla postavena 31 m dlouhá a 6 m široká hospodářská budova, určená pro chov vepřového a hovězího dobytka, s přilehlým hnojištěm. Dále se ve dvoře nacházel betonový bazén na vodu, studna a altán.⁸⁴ Takto

⁸¹ Římskokatolická farnost Holešov, fond *Farní kronika 1900-1950*, s. 115.

⁸² KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Povolení k obývání, č.5980/20.

⁸³ Následná úprava podkroví proběhla ještě roku 1941, viz: Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Návrh na zřízení podkrovních místností, stavitel M. Matuška.

⁸⁴ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Znalecký odhad 401/24 ze dne 24. 10. 1924.

situované místnosti potvrzují i dokumenty okresní vojenské správy (OVS), která později budovu převzala do svého užívání.⁸⁵

3.3 Život v klášteře a umoření dluhu

Budova kláštera zcela změnila ráz a atmosféru celé ulice. Záhy se mezi místními vžil neoficiální název ulice „Klášterní“⁸⁶. „*Nešlo samozřejmě jen o budovu, šlo především o to, jaké hodnoty se v jejích zdech soustředily, jakým způsobem ovlivňovaly aktivity řádových sester životy těch nejbližších i vzdálenějších spoluobčanů.*“⁸⁷

Říjen roku 1922 byl ve znamení stěhování. V úterý 17. října se sestry rozloučily se starým domem na Palackého ulici, kde zažily mnohé starosti i radosti, a sestra provinční Bernadette Roulin vyzvala přítomné sestry k odchodu slovy: „*Pojďte sestřičky do nového domu, který Vám připravila Prozřetelnost Boží.*“⁸⁸

V novém domově se pozvolna dostávalo vše do normálu. Sestry se zabydlovaly a přizpůsobovaly prostory k vyučování. Zbývalo už jen dům a kapli vysvětit, ale čekalo se na vyhotovení oltáře. Výrobu měl na starosti František Zeller z Olomouce, který oltář dodal dne 21. listopadu. Svěcení domu přislíbil arcibiskup Antonín Cyril Stojan, ten ale nemohl svému slibu pro vážnou nemoc dostát, a proto jej zastoupil J. Bena. Ráno 8. prosince bylo sychravé a napadlo i trochu sněhu, naštěstí to nijak nebránilo sestrám radovat se z velkého dne, který pro ně svěcení představovalo. Kromě sestry provinční Bernadette Roulin dorazila také tehdejší sestra prefektky Salesie Fojtíková a mnoho sester z jiných ústavů. Z řad duchovních se zúčastnil již zmiňovaný J. Bena, holešovský děkan Jan Hikl, místní katechetové, okresní hejtman JUDr. Otakar Přikryl, starosta Holešova František Fialka, stavitel Jan Rolek a mnoho dalších příznivců díla sester. „*Jim na počest a ku zábavě hráli žáci hudební školy různé sbory pro housle a klavír; jež pěkně secvičila sestra Fabiola.*“⁸⁹ Celý den byl zakončen slavnostním divadelním představením „Panna Orleánská“ sehraným ve spolkovém domě Centrální.⁹⁰

⁸⁵ SOKA Kroměříž, fond Okresní národní výbor Holešov, A-3, inv. č. 307, Klášter sester sv. Kříže – předání budovy do užívání OVS.

⁸⁶ OLŠINA, Miroslav. *Holešovské ulice jak je známe i neznáme*. Holešov: Město Holešov ve spolupráci s o. s. Castellum Holešov, 2015. s. 98.

⁸⁷ ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou, 1. díl: V rodném hníždě*. Praha: Thalia 2001. s. 54.

⁸⁸ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 11.

⁸⁹ Tamtéž, s. 12.

⁹⁰ Dnes kino Svět.

Jak už bylo uvedeno výše – počínání sester bylo velmi odvážné a nebylo by myslitelné bez pomoci provinčního domu v Choryni, štědrých dárců a samozřejmě velké píle a odříkání všech holešovských sester. Cena za stavbu kláštera činila (ke dni 16. listopadu 1922) 1.144.479 korun a 61 haléřů.⁹¹

Velké komplikace způsobilo sestřám v říjnu 1923 uzavření tzv. „Pastrňákovy uličky“, která spojovala ulici Novou s ulicí Palackého. Rodina Pastrňáková byla zřejmě znepokojena narůstající frekvencí pohybu na svém pozemku, a tak průchod zakázala. Nepomohly ani žádosti okresního hejtmána Přikryla či starosty Fialky. Sestřám tak vyvstaly poměrně velké komplikace – žáci z města museli obcházet celý blok a nemálo jich klášterní školu přestalo navštěvovat. Dočasně pomohla sestřám tento problém vyřešit rodina Toupalikova, která poskytla průchod pro sestry a jejich žáky svým pozemkem. Avšak plnohodnotného řešení ze strany města se sestry dočkaly až po dlouhých třech letech, dne 28. října 1926, na svátek Judy Tadeáše (ke kterému se sestry začaly modlit, jelikož pro ně byla situace velmi tíživá).⁹²

Dne 24. srpna 1925 byla jmenována nová přestavená - do Holešova přišla sestra Růžena Bilíková.⁹³ Přebrala holešovský klášter, s ním spojený dluh přes milion korun a zároveň platbu běžných účtů. Tohoto svého úkolu se chopila velmi zodpovědně a díky jejímu přístupu k hospodaření (v prvních letech počítala doslova každý haléř) se dařilo dluh splácet. Dne 11. listopadu přijela do Holešova na vizitaci velebná matka Theresia Beck. Když viděla neutěšené finanční poměry kláštera, přislíbila finanční pomoc mateřského domu formou půjčky k zaplacení dluhů.⁹⁴

V únoru 1926 přišla šokující zpráva – sestry byly vyzvány ústředím Raifeisenek v Brně k úhradě zbývajících dluhu ve výši 658 tisíc korun do 14 dnů, což bylo samozřejmě nemožné. Následující den se sestra představená Růžena Bilíková se sestrou Terezii Bartoníkovou vydaly na cestu do Brna, přímo za ředitelem ústředí. Ten sestry velmi laskavě přijal a ony mu vyličily důvod své cesty. Přes půl hodiny pan ředitel se sestrami vyjednával a listoval v dlužních knížkách. Nakonec se zeptal sestry představené, jakou mu může dát záruku, že o tak velkou sumu peněz nepřijde. Ta mu

⁹¹ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Rozpočet stavby č. p. 147, 148.

⁹² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 17.

⁹³ Sestra Růžena Bilíková *1879 pocházela z Boršic. Roku 1903 skládá v Choryni první sliby, působí v Moravské Ostravě, kde je jí svěřena pečovatelská služba v rodinách a během války ošetřování ve zřízeném vojenském lazaretu. V Holešově sestry častokrát slýchávaly její heslo, které znělo „*nebát se, nedat se a vytrvat!*“. Z Holešova putovala ještě do chlapeckého semináře v Kroměříži, kde působila deset let, a následně do Bedřichova ústavu ve Frýdlantu, viz: Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž, fond *Skryté prameny III. díl*, sestra Růžena (Rosa) Bilíková.

⁹⁴ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 14.

odpověděla: „*Čest' našeho řádu a čest' našich představených jest Vám nejlepší zárukou*“. Pan ředitel se s touto odpovědí zřejmě spokojil a s přihlédnutím k tomu, že sestry vzorně splácely, jejich dluh v Raifeisence ponechal.⁹⁵

V říjnu roku 1928 konala nově jmenovaná sestra provinční Alina Hrabinská vizitaci. Vyřídila přání velebné matky z Ingenbohlu, aby zbytek dluhu (který činil 185 tisíc korun) splatily holešovské sestry samy. „*Budiž vzpomenu a povždy ve zdejším ústavě pamatováno, že Holešov zachránil provinční dům v Choryni. Po celé tři roky do posledního halěře dával provinční dům všechny své příjmy na holešovské dluhy.*“ Sestrám sice nastala velká starost, ale i tak byly velmi vděčné za existenciální pomoc, kterou jim Choryně tak dlouho poskytovala.⁹⁶

Přestože sestry pravidelně splácely, zažily si s holešovskou Raifeisenkou spousty těžkostí. V roce 1929 před Vánocemi chtěla Raifeisenka do měsíce 90 tisíc korun – sestry řešily tuto situaci půjčkou 60 tisíc od Unitas z Olomouce a 30 tisíc od sester z Napajedel. V září roku 1930 zase požadovala částku 50 tisíc do 14 dnů – tehdy se sestra Terezie vydala opět na ústředí do Brna a žádala pomoc u tehdejšího pana ředitele. Ten nařídil napsat Raifeisence do Holešova, aby od svého požadavku ustoupili. Bohužel sestry měly klid pouze měsíc, jelikož v říjnu jim přišla výzva k zaplacení celého dluhu. Pokud by nezaplatily, hrozila holešovská Raifeisenka žalobou.⁹⁷

Pomoc nabídl v této těžké situaci tehdejší ředitel holešovské spořitelny Rudolf Janovský, který sestrám sdělil, že jim spořitelna ráda půjčí celý obnos (v té době 95 tisíc) a velmi doporučoval umořovat dluh 31 roků. Tehdejší komisař sester, Mons. František Kutala⁹⁸, byl však nekompromisně proti tomuto návrhu a požadoval stanovit umořování na 20 let. Vyplacení Raifeisenky spořitelnou bylo naplánováno ke dni 31. prosince 1930.⁹⁹ Z arcibiskupské kurie však nepřišlo povolení k převodu, ač bylo přislíbeno. V této (již zoufalé) situaci pomohl sestrám katecheta Pavel Kvasnička, když vypůjčil na svou osobu ze spořitelny a živnostenské banky potřebné finanční prostředky. Sestry tak byly ušetřeny půjčky na směnku a mohly splatit dluh Raifeisence k poslednímu dnu toho roku. Po novém roce nastal pro sestry převrat, neboť do Holešova přijel F. Kutal a oznámil, že zbylý dluh již převezme Unitas Olomouc, což se stalo 24. dubna 1931.

⁹⁵ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 15.

⁹⁶ Tamtéž, s. 22.

⁹⁷ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis Josefa Vybírala, 12. 10. 1930.

⁹⁸ František Kutal (*1882 +1967) byl vysvěcen roku 1906. V letech 1915 – 1923 působil jako ekonom arcibiskupského kněžského semináře a v letech 1923 – 1934 tamtéž jako rektor. Od roku 1934 až do své smrti působil ve farnosti Panny Marie v Kroměříži. Viz: KREJČOVÁ Jana. Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci. Litomyšl: H.R.G. 2010, 2010, s. 42.

⁹⁹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 36.

Sestry později vyřídily i svou pohledávku vůči Pavlu Kvasničkoví, který jim následně v závěti odkázal i část svého majetku.¹⁰⁰

3.4 Dobrodinci kláštera

„Uděláš-li dobrodiní, vpiš to v listy květinové, tobě-li kdo dobře činí, vryj to v desky mramorové.“¹⁰¹ Sestry sice mramor neměly, ale často a pravidelně vzpomínaly v kronice na své dobrodince, kteří jim pomáhali zvládat jejich nelehké působení.

Mezi přední dobrodince se řadil hrabě Vrbna, který platil sestřím lékaře i léky, posílal roční peněžité příspěvky, přebytečné brambory a mláto z pivovaru. Dále tolikrát zmiňovaný Mons. Josef Bena, který na sestry při každé své návštěvě pamatoval finančním darem i povzbuzujícím slovem, olomoucký kanovník Alois Deml¹⁰², který roku 1927 zcela spontánně přispěl pěti tisíci korunami, když jej sestra Gaudencie žádala o milodar (posléze se stal pravidelným donátorem holešovského kláštera až do své smrti roku 1936).¹⁰³

Nelze opomenout katechetu Pavla Kvasničku,¹⁰⁴ profesora reálného gymnázia v Holešově a velkého přítele sester. Pravidelně sloužil mše svaté v klášterní kapli, zdarma vyučoval v pokračovací i rodinné škole a nespočetněkrát přispěl sestřím finančně i hmotně - mimo jiné zakoupil nové skříně pro rodinnou školu, pluvíál pro liturgické účely, financoval výměnu oken do kaple. Abychom podtrhli veselou povahu katechety Kvasničky, můžeme zmínit den jeho svátku roku 1934, kdy byl odkázán kvůli nemoci na lůžko, a přesto nezapomněl každé ze sester poslat půllitr piva, aby si připily na jeho zdraví.¹⁰⁵

¹⁰⁰ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 38 a 59.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 80.

¹⁰² Alois Demel (*1860 +1936) Od roku 1887 povolán jako prefekt do chlapeckého semináře v Kroměříži, jako rektor působil v arcibiskupském kněžském semináři v letech 1901-1923. V roce 1923 se stal sídelním kanovníkem metropolitní kolegiální kapituly olomoucké. Dostupné z: *Církev.cz* [online]. Světové společenství, ©2020 [cit. 2020-30-04]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/110328-z-historickeho-kalendaru-na-duben-2011>

¹⁰³ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 18.

¹⁰⁴ Pavel Kvasnička se narodil 6. 1. 1867 v Olomouci, zde absolvoval gymnázium a také bohosloveckou fakultu. Po vysvěcení působil v letech 1892-1900 ve Štamberku. Od roku 1900 působil nejprve jako katecheta na měšťánské škole a v letech 1902-1930 jako profesor náboženství na reálném gymnáziu. Byl autorem mnoha vlastivědných publikací (mezi nejznámější patří monografie o okrese holešovském). Za svou práci pro měšťánské muzeum a za práci kronikáře byl jmenován čestným občanem města Holešova. Umřel 24. 8. 1936 v Přerově. Viz: ANDRLÍK, Antonín. Zpravodaj komise oslav 700 let města Holešova: *Historik Holešova prof. Pavel Kvasnička*. Leden 1972, č. 6, s. 9-10.

¹⁰⁵ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 51.

Sestrám také odkázaly roku 1923 svůj majetek matka a dcera Sedlaříkovy z Přílepe výměnou za to, že o ně bude v klášteře do konce života postaráno. Stařenka Sedlaříková moc dlouho pobytu neužila, neboť ke konci roku 1923 umřela, a sestry tak strojily první pohřeb v novém domě. Její dcera Anička žila a pomáhala v klášteře až do roku 1940.¹⁰⁶ Podobně i stařenka Marie Malošíková z Hulína odkázala svůj dům a pole kongregaci za její doopatrování, kterého se ujala sama sestra představená Růžena Bílková. Stařenka měla těžké revma v nohou a byla víceméně odkázána na lůžko. Sestry na stařenku rády vzpomínaly, zejména pro její skromnost a hloubku osobnosti. Z úcty ke stařence se sestry ještě dlouho po její smrti staraly v Hulíně o její hrob.

Mezi organizacemi bychom mohli jmenovat například olomouckou Matici Cyrilo-Methodějskou, Velehradský podpůrný spolek, obec Holešov nebo holešovskou městskou spořitelnu (která zřejmě díky odkazu svého „spoluzakladatele a dlouholetého ředitele“ Eduarda Wolffa¹⁰⁷ nezapomínala být k sestrám štedrá).¹⁰⁸

Významný podporovatel byl také farář Jan Rynda, rodák z Kojetína, který podporoval myšlenku vzniku samostatného Československa.¹⁰⁹ Vrátil se z Ameriky, kde působil jako farář v Saint Paulu, a nastěhoval se roku 1924 do vilky naproti kláštera (dnes dům Sušilova č. p. 774). Už při zakoupení vily nechal celou nemovitost včetně vybavení připsat kongregaci. V klášterní kapli sloužil pravidelně mše svaté, a přestože si v roce 1925 zlomil nohu a chůze mu dělala velké problémy, docházel do kláštera až do roku 1927, kdy na svátek Všech Svatých sloužil poslední mši. Poté byl už odkázán na lůžko a sestry se o něho chodily starat do 5. února 1928, kdy zemřel. Po vyřízení pozůstalosti pronajaly sestry vilu katechetovi Pavlu Kvasničkovi, který v ní přebýval až do své smrti roku 1936.¹¹⁰

Kláster podporovala i celá řada dalších drobných dobrodinců, byli mezi nimi nejen duchovní, místní továrníci a podnikatelé, ale i prostí lidé, kteří se v klášteře jen zastavili a přispěli sestrám 10-50 korun například na světlo či výzdobu kaple.

¹⁰⁶ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 79.

¹⁰⁷ SOkA Kroměříž, Fond: B-a2, Inv.č. 701, Sirotci a péče o sirotky, čís. 2187.

¹⁰⁸ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 43.

¹⁰⁹ Jan Rynda působil v 2. polovině 19. stol. ve Spojených státech v Saint Paulu (stát Minnesota). Jako farář se zasadil o postavení kostela, fary a školy, kde se vyučovala čeština. Jeho fara hostila tamní menšiny slovanských národů a nespočet významných osobností, např. Antonína Dvořáka, Vojtu Beneše. O velikosti Jana Ryndy svědčí jak jeho velkorysost, kdy ve své závěti odkazuje veškerý svůj majetek (čítající více než 1 mil. korun) kulturním a charitativním spolkům, tak telegram tehdejšího ministra zahraničí Dr. E. Beneše, který projevuje soustrast a bol nad ztrátou dobrého a velkého českého srdce. Viz: *Městské kulturní středisko Kojetín* [online]. Jan Rynda, ©2019. [cit. 2019-26-11]. Dostupné z: <http://mekskojetin.cz/galerie-rodaku/jan-rynda>

¹¹⁰ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 19.

3.5 Kaple a duchovní život

Klášterní kaple byla středem duchovního života sester. Vévodil jí oltář vytvořený v neobarokním slohu se sochou Panny Marie Svatohostýnské. Do oltáře byly vsazeny ostatky svatých mučedníků Prospera, Vincencia a tehdy blahoslaveného Jana Sarkandera. V kapli se sestry setkávaly za brzkého rána k laudám a odtud se také odebíraly po kompletáři¹¹¹ do svých cel. Po stranách oltáře se nacházely sochy sv. Josefa a sv. Antonína z Padovy; na bocích kaple sochy sv. Františka z Assisi a sv. Terezie z Lisieux. Tady slavily sestry i místní obyvatelé Vánoce za zpěvu Marhulovy mše (např. roku 1930 bylo v klášterní kapli slouženo na slavnost Narození Páně 12 mší, z toho 8 bylo zpívaných), na Velikonoce pěli od Říhovského „Ó Golgota“ a v květnu od Křížkovského „Pastýř a poutníci“. U Holešovců byly mimořádně oblíbeny májové pobožnosti: „*Plná kaple bývá lidí, kteří s velkým nadšením zpívají Mariánské písně. Vřelá úcta k Panně Marii je ve zdejším lidu hluboce vkořeněna.*“¹¹² O této skutečnosti svědčí také pamětníci, kteří dodnes s nostalgií na tyto okamžiky vzpomínají.

Velký ohlas měly také večery duchovní promluvy, určené pro zdejší dělnictvo, které našly svého propagátora v tehdejší děkanovi Karlu Plevákovi. Když se ujal roku 1940 exercicií P. Josef Hlouch (tehdejší docent olomoucké bohoslovecké fakulty), byla klášterní kaple tamním dělnictvem přímo přeplněna a mnozí z nich našli opět cestu k Bohu. Exercicie se konaly také pro děti – byly ovšem přizpůsobeny tak, aby více vyhovovaly dětské přirozenosti: po obědě i po odpoledním duchovním programu byly vždy věnovány dvě hodiny hře s míčem.¹¹³ O tom, že tyto exercicie nebyly pouze úsměvnou výplní času pro děti, svědčí vzpomínky pana Jiřího Zapletala, ministranta v klášterní kapli: „*Chtě nechtě jsem musel přemýšlet o věcech, o kterých děti v těch letech ještě zdaleka nepřemýšlejí. Myslím, že jsem se naučil tak zvané meditaci, jejíž hlavní náplní je sebereflexe, nahlížení do vlastního nitra, uvažování o sobě samém a o řádu všech věcí.*“¹¹⁴

¹¹¹ Laudy – ranní - chvály a kompletář jsou součástí liturgií hodin (Denní modlitby církve) tzv. breviáře, který se řeholnice (stejně jako jiné zasvěcené osoby a kněží) denně modlí.

¹¹² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 26.

¹¹³ Tamtéž, s. 78.

¹¹⁴ ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou, I. díl: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia 2001. s. 57.

Vliv holešovského kláštera, jakožto i samotné blahodárné působení křížových sester na duchovní život obyvatel Holešavska byly bezesporu značné. O této skutečnosti svědčí mimo jiné i počet řeholních povolání, tedy počet dívek, které životy sester oslovil, a tak chtěly i ony zasvětit svůj život Bohu a vstoupit do kongregace. V letech 1895 - 1945 složilo řeholní sliby 40 dívek z farnosti Holešov (zahrnující Zahnašovice, Martinice, Přílepy, Žopy, Dobrotice, Tučapy, Bořenovice a Jankovice).¹¹⁵

3.6 Vyučování v novém klášteře

V činnosti sester se takřka nic nezměnilo. V hudební škole se vyučovalo hře na klavír a housle, dále zde byla dvouletá pokračovací škola pro ruční práce a šití šatů a zimní kuchařský kurz. Pokračovalo se také ve vyučování německého a francouzského jazyka, v provozu mateřské školky a nově byl zřízen penzionát pro chovanky (školu navštěvovaly nejen žákyně z blízkého okolí, ale také například ze Spytihněvi, Hroznové Lhoty, Horní Bečvy nebo Čeladné). Velkým přáním sester bylo provozovat rodinnou školu (byl to jeden z důvodů, proč novou budovu stavěly). Podobné plány mělo však i holešovské sdružení pokrokových žen, které stihlo školu stejného typu otevřít ještě v červnu roku 1922, tedy před tím, než stačily sestry klášter dostavět.¹¹⁶

Výnosem Ministerstva školství a osvěty byly roku 1925 zrušeny pokračovací školy. Sestry již neměly na vybranou a téhož roku podaly žádost na ministerstvo školství o povolení zřídit rodinnou školu. Trvalo téměř rok, než přišla v lednu 1926 z ministerstva kladná odpověď.¹¹⁷ Pro sestry to bylo velké překvapení, jelikož se této myšlenky začaly vzdávat a řešily, jak volné prostory v klášteře využít – jako jedna z variant se nabízela opatrovna pro tělesně postižené děti, která však byla spojena s dalšími investicemi, pro sestry velmi zatěžujícími. K velké radosti sester přišel 27. srpna 1926 expres lístek z Choryně, ve kterém se sestra prefektky Alina Hrabinská snažila povzbudit sestru představenou Růženu: „*Pusťte se do toho, když jste našly tak hodného pana ředitele. Velectihodná paní Vrchní i provinční rada je pro to. Jen pokračujte v modlitbě dále, aby bylo dosti žáků.*“¹¹⁸ Postu ředitele školy se ujal odborný učitel Bohaboj Surma z Hulína, který vyučoval dějiny vzdělanosti, kreslení,

¹¹⁵ KMSKK, fond Skryté prameny: I. - III. díl.

¹¹⁶ FIŠER, Zdeněk a kol.: *Holešov – město ve spirálách času*. Brno: Didot 2018, s. 484.

¹¹⁷ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Výnos MŠANO 2929/26 ze dne 8. 1. 1926.

¹¹⁸ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis sestry prefektky Aliny Hrabinské sestře představené Růženě Bilíkové. Choryně 22. 8. 1926.

vychovatelství, počty a němčinu. Katecheta Pavel Kvasnička učil dějinám vzdělanosti a náboženství.¹¹⁹ Sestra Ladislava Hajnová měla na starosti vyučování šití prádla a vyšívání, prací ozdobných, domácího hospodářství, nauky o látkách a potravinách. Sestra Terezie Bartoníková učila zpěvu, sestra Bonifacie Seget'ová francouzštině a pan učitel Leopold Matela vyučoval tělocvik. Po prázdninách byl 1. září 1926 otevřen první ročník rodinné školy, do kterého nastoupilo 17 žákyně. Sestry si kladly za cíl vychovávat dívky teoreticky i prakticky dle potřeby dané doby (jako hospodyně, matku i občanku), snažily se o prohloubení odborných znalostí a pozvednutí úrovně ženského vzdělání. Škola tak poskytovala průpravu učitelkám domácích nauk, odborných škol pro ženská povolání, škol mateřských, vychovatelkám, ošetřovatelkám a sociálním pracovnícím. Do prvního ročníku byly přijímány žákyně, které prokázaly, že vychodily III. nebo IV. ročník občanské školy, případně nižší střední školu. Zápisné na školu činilo 20 korun, školné prvního i druhého ročníku bylo po 300 korunách.¹²⁰ Byly pořádány pravidelné exkurze – do místního pivovaru, do Bystřice pod Hostýnem do továrny na nábytek, do továrny na svíčky nebo na výrobu prádla. Dále byly školou pořádány výstavy – ručních prací, šití prádla a kuchyňských výrobků. Sestra Terezie Bartoníková cvičila se žákyněmi rodinné školy operety „Vzpouza v penzionátě“, „Dámská společnost“, divadelní představení „sv. Terezička“, „Honza v zakletém zámku“ a mnohé jiné hry, které byly uvedeny pro veřejnost v sále klášterní budovy a těšily se velkému úspěchu.

Rodinná škola podléhala pravidelné inspekci ministerstva školství – jednu z návštěv vykonal dne 9. března 1928 dr. Josef Zahradníček z Prahy. Ve škole byl se vším naprosto spokojen a přislíbil podporu při vyřizování žádosti o udělení práva veřejnosti. Doporučil také zažádat o otevření III. ročníku – tj. živnostenské pracovní. Nedlouho po této návštěvě (5. května 1928) přišlo oznámení o udělení práva veřejnosti pro I. a II. ročník školy.¹²¹ Mnohem náročnější chvíle si však sestry zažily s vyřizováním o povolení III. ročníku. Podaná žádost pro ministerstvo školství se musela nejprve poslat ke schválení obchodní komoře v Olomouci – zde bohužel došlo v dubnu 1928 k zamítnutí, neboť klášterní škola byla p. Františkem Fialkou (živnostníkem z Holešova) na schůzi sekce živnostenské označena za zbytečnou

¹¹⁹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 14.

¹²⁰ Na žákyně z nemajetných rodin se bral vždy ohled a dostávaly úplnou či individuální slevu ze školného (tento rozdíl častokrát dorovnával ředitel Surma). Sestry také vycházely velmi vstřícně svým přespolním žákyním a ve vybrané měsíce jim dávaly polévky pouze za režijní náklady. Více: Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž, fond *Kronika rodinné školy sester sv. Kříže v Holešově*, rok 1938.

¹²¹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 20.

a živnostníkům škodící. V této věci sestřám nesmírně pomohl předseda krejčích J. Vybíral, který napsal prohlášení, že otevření III. ročníku klášterní školy nebude krejčím nijak škodit. Toto prohlášení opatřil svým podpisem a podpisem dalších dvou členů výboru. Na prosbu komisaře sester F. Kutala se ujal vyřizování této záležitosti lidovecký poslanec Mons. František Světlík, který dělal vše pro urychlení jak v Olomouci, tak později na ministerstvu školství v Praze. A tak díky prohlášení krejčího Vybírala i pomoci F. Světlíka přišel 24. ledna 1929 z Prahy telegram, že je živnostenská pracovna povolena.¹²²

Sestřám už tedy zůstávalo poslední velké přání: získat pro III. ročník právo veřejnosti, aby svým žákyním mohly vydávat po úspěšném zakončení výuční list. Kvůli této záležitosti se musely vydat osobně na ministerstvo školství do Prahy a získat kladný posudek od paní inspektorky Čapkové, která vykonala inspekci 29. května 1929. I tato touha se sestřám vyplnila, a sice dne 13. července téhož roku. O jejich úlevě i vděčnosti svědčí výstižně slova kronikářky: „*Važte si povždy těžce dopracovaných práv jak v hudební škole, tak i ve škole rodinné a zachovejte v dobré paměti ty, kteří úporně práva tyto dobývali.*“¹²³

Námítky, že nově vzniklá klášterní škola škodila škole městské, vyvrátila sestra Vlastimila Pospíšilová ve svém prohlášení, kde vysvětlila, že úbytek žactva byl na obou školách způsoben jak vlivem války, tak také tím, že tehdejší společnost neznala možnosti, jak absolventky uplatnit. Jakmile došlo k prozření (co se uplatnění týče), začal se počet žákyní na obou školách navyšovat. Sestra Vlastimila také uváděla několik příkladů, kdy si naopak obě školy vzájemně vypomáhaly (především během nacistické okupace).¹²⁴

3.7 Hudební škola a mateřská školka

Hudební škola se těšila v novém klášteře velké oblibě – bylo pro ni vyhrazeno 6 místností. Žáci mohli již od 1. třídy obecné školy dosáhnout absolvováním šesti ročníků důkladného vzdělání ve hře na klavír a housle, které zajišťovaly sestry Terezie a Fabiola. V průběhu prvních třech ročníků byl každý žák povinen alespoň jednou za měsíc hrát před ostatními žáky téhož učitele. Čtvrté až šesté ročníky hrály každý měsíc na interních

¹²² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 22.

¹²³ Tamtéž, s. 28.

¹²⁴ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Vznik soukr. odb. školy pro ženská povolání sester sv. Kříže v Holešově a její postoj k městské veřejné škole pro ženská povolání. Vlastimila Pospíšilová.

večircích, na které měli přístup ostatní žáci a jejich rodiče. Žáci dvou nejvyšších ročníků hráli navíc dvakrát do roka při zvláštních událostech (28. říjen, 7. březen či významná jubilea hudebních skladatelů) symfonie od Haydna nebo Rombergra v sále domu Centrální. Výtěžky těchto vystoupení se používaly k podpoře chudého žactva.¹²⁵ Od roku 1929 sestra Eliška Pospíšilová zahájila hodiny dějin hudby, nauky o harmonii a intonaci. O dva roky později zavedla vyučování rytmiky čekatelka Františka Velísková, jež se v klášteře připravovala na státní zkoušku z klavíru. Učitelky hudby se stále dovzdělávaly, aby svým žákům mohly nabídnout to nejlepší: sestra Terezie navštěvovala v Brně profesora Josefa Blatného (žáka Leoše Janáčka), aby poznala novou klavírní Kurzovu metodu; pro učitelky houslí byl pak domluven kurz, který vedl v Holešově profesor Viktor Nopp (asistent významného houslisty Otakara Ševčíka).¹²⁶ Řada žáků se zde připravila na státní zkoušky: mezi ty významnější patřil například vynikající virtuos dr. Jiří Reinberger, profesor Hudební fakulty AMU v Praze, který celý život vzpomínal na svou holešovskou učitelku, sestru Terezii Bartoníkovou.¹²⁷

Svůj úkol dobře plnila i škola mateřská, do které se přijímaly děti od 4 do 6 let. S dětmi pořádala pravidelně sestra Norberta Chytilová vánoční hry spojené s nadílkou (například „V předsíni Ježíškově“ nebo „Sirotkovo čekání“), na které se zvali rodiče a jiní příznivci dětí. Dobrovolné vstupné se používalo k uhrazení režijních nákladů.¹²⁸ Pamětníci, kteří navštěvovali klášterní mateřskou školu, samozřejmě nemohou detailně popsat své zážitky, ale shodují se v pocitech, které v nich tato škola zanechala: „*Ten základní vjem z prostředí i z vlídnosti, kterou jsme tam byli obklopeni, existuje a trvá.*“¹²⁹

3.8 Zahrada a hospodářství

Sestry často vzpomínaly na prozívatelnost Mons. Josefa Beny, který trval na dostatečně velké zahradě, jež by sloužila sestrám jak k obživě, tak k odpočinku. Sestry si vedle kláštera zbudovaly hospodářskou budovu, ve které měly prádelnu, žehlírnu, místnost pro služku a samozřejmě chlév pro dobytek, vepříky a drůbež. Poklizení zvířat

¹²⁵ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Potvrzení o činnosti hudební školy. Terezie Bartoníková.

¹²⁶ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 55-58.

¹²⁷ RAFAJA František, Měsíčník *Holešovsko* 17/2010, *Dobré dílo sester sv. Kříže v Holešově*, s. 24.

¹²⁸ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Potvrzení o činnosti mateřské školy. Norberta Chytilová.

¹²⁹ ZAPLETA L, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou, I. díl: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia 2001. s. 54.

měla na starosti Anička Sedlaříková,¹³⁰ která se o dobytek vzorně starala. Sestry měly pravidelný přísun vajíček, kravského i kozího mléka a do roka se zabilo 6 vykrmených prasat. Aby toto hospodářství uživily, měly sestry pole u Zahnašovic. Když došlo roku 1933 na celování polí, obdržely sestry 3 měřice pole u cesty směrem na Rymice. Na svém i pronajatém poli¹³¹ pěstovaly sestry brambory, řepu, ječmen, oves a zelenou pící. Seno a ovoce měly také z Hulína, ze zahrad a luk po zemřelé Marii Maloškové. Na záhoncích pěstovaly sestry zeleninu, ale také jahody, maliny, rybíz, angrešt a ve vysázené aleji ovocných stromů broskve, meruňky, jablka, hrušky a třešně. Ovoce zavařovala sestra Michaela Pavlínková, jedinou výjimkou byl rybíz, ze kterého sestra představená Čestmíra Kučová vyráběla víno.¹³² Na pozemku se také nacházelo hřiště, které využívali žáci o přestávkách. Pozornost si zaslouží rovněž bazén – z dnešního pohledu bychom ho nazvali spíše vodní nádrž, ze které sestry čerpaly užitkovou vodu. Název bazén je však ospravedlnitelný i z našeho pohledu, jelikož se zde roku 1931 (nedobrovolně) vykoupala sestra Lydie Kapustová. Ta jako zahradnice chodila často nabírat vodu, ale protože byla v letních měsících hladina podstatně níže než obvykle, spadla „hlavou dolů“ do této nádrže. Když sestra Lydie sama bezpečně vylezla v mokrém habitu z vody, sestry na ni pobaveně volaly z okna. Na první pohled nešťastná situace neměla žádný dopad na zdraví zmíněné sestry - sloužila výhradně jako pobavení spolusester.¹³³

Klášterní zahrada, to nebyla pouze práce, ale i prostor pro odreagování a relaxaci (zvláště přes prázdniny). Sestry byly na svou upravenou zahradu náležitě hrdé - vodily své návštěvy do vybudované besídky, modlily se na lavičkách růženec a zde také vedly své pře, který rybíz je lepší: zda červený, nebo bílý.

Sestry neměly jen svůj dlouhodobý harmonogram, ve kterém plnily své plány. Občas zde byly i impulsivní a trochu úsměvné nápady, jako například ten z roku 1931, kdy se sestra Gaudencie Dokoupilová vrátila z Choryně s myšlenkou, že v zahradě postaví lurdskou jeskyni. Pro tento návrh dokonce obdržela souhlas sestry provinční. Velice brzy se sestry přesvědčily o neshodnosti tohoto úkolu: byly odkázány pouze na milodary dobrodinců. Rovněž názory, kde by jeskyně měla stát, se rozcházely. Po mnohých debatách bylo rozhodnuto, že se postaví nalevo od besídky, u plotu. Dvě fůry kamení i s dovozem obdržely sestry od obce zdarma a kameník byl se skalkou hotov za

¹³⁰ Viz také podkapitola „Dobrodinci kláštera“.

¹³¹ Pole o rozloze téměř 8 měřic sestrám pronajímala slečna Skupilová z Grazu.

¹³² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 25-28.

¹³³ Tamtéž, s. 41.

jeden den. Sošku Panny Marie lurské dostaly sice sestry darem, ale do skalky se nehodila – byla příliš malá - a rovněž s postavenou skalkou nebyly všechny sestry spokojeny. Tehdy se sestra Gaudencie rozhodla, že bude žádat o milodary na vhodnější sochu, lépe odpovídající její představě. Když se jednoho dne vrátila z Olomouce a vezla větší sochu Panny Marie, zjistila, že zase nevyhovuje skalka. Postavila se tedy nová, větší jeskyně vzadu v zahradě, na návrh ředitele Plachýtky. Cesta k jeskyni byla lemována alejí ovocných stromků zakoupených v Lešné. Nakonec byla dne 8. září 1931 socha Panny Marie lurské posvěcena děkanem Janem Hiklem s asistencí katechetů Doležela a Kvasničky za zpěvu lurských písní a přednesu básní družiček.¹³⁴

¹³⁴ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 41, 57.

4 Válečné období a perzekuce

Sestry s velkou bolestí sledovaly politický vývoj a změny v Evropě. Velmi citlivá pro ně byla událost v roce 1938, kdy si německý kancléř Adolf Hitler vynutil souhlas rakouského kancléře o připojení Rakouska k nacistickému Německu. Sestry upřímně soucítily se sestrami sv. Kříže z Rakouska, pro které nastala doba utrpení, ale velmi dobře vnímaly i nejistou situaci, ve které se nacházely samy. Jako většina obyvatelstva, která rozuměla německy, poslouchaly i sestry 12. září 1938 v rádiu projev Adolfa Hitlera z Norimberku, který se postavil za hnutí sudetských Němců, již volali po spojení s Německem. Také sestry, stejně jako většina obyvatel českých zemí, cítily zklamání, když v září 1938 Francie a s ní spojená Anglie navzdory svým dřívějším závazkům naléhaly na Československo, aby učinilo ústupky Německu.¹³⁵ Vojenská mobilizace záložníků do čtyřiceti let, která byla vyhlášena 23. září v 22 hodin, omezila následující den provoz v celém státu, neboť všechny dopravní prostředky byly zabrány pro vojenské účely a velká část žákyň školy se nemohla dostavit na vyučování. Sestry se v tento čas intenzivně modlily za národ a jeho budoucnost a např. v době svátku sv. Václava zpívaly svatováclavský chorál. Žákyně a učitelský sbor klášterní školy se zapojily také hmotnou pomocí, když 27. září zaslali příspěvek 400 korun do Jubilejního fondu na obranu státu. Veškeré naděje však byly zničeny dne 29. září v Mnichově.¹³⁶

Zřízení protektorátu s sebou přineslo omezení lidských práv a svobod - jako reakce na protesty studentů byly na tři léta zavřeny všechny české vysoké školy a byly mimo jiné zavedeny přidělové lístky na potraviny a oděvy. Sestry se snažily i během války pokračovat ve svém vyučování, což se jim dařilo (pokud odmyslíme problémy se zásobováním) až do roku 1942. Do té doby byly nuceny přerušit své vyučování pouze z důvodu tzv. uhelných prázdnin roku 1940 a především roku 1942, kdy tyto prázdniny trvaly od Vánoc do 3. března. Těchto prázdnin sestry využily jednak k pořádání exercicií pro Mariánskou družinu, pro muže a chlapce, žákyně klášterní školy, dělnictvo a v neposlední řadě pro děti, jednak k vykonání nařízeného kurzu němčiny, který byl povinný pro všechny členy učitelského sboru. Tento kurz zároveň sloužil jako příprava ke zkoušce z němčiny, kterou požadovalo ministerstvo školství. Ještě 12. srpna absolvovaly sestry přeškolovací kurz z dějin podaných z hlediska německé říše, které se

¹³⁵ MENCL, Vojtěch a kol. *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko 1990, s. 148-149.

¹³⁶ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 67-68.

prezentovalo jako jediné správné: „*Opravdu, zde jsme slyšely skutečně nové poznatky z našich dějin, takže jsme žasly!*“¹³⁷

Skličující zpráva přišla sestřám telegramem z Schulministeria v den zahájení školního roku 2. září 1942. Oznamovala, že jejich odborná škola je s okamžitým účinkem uzavřena, a to bez udání jakéhokoliv důvodu. Ačkoliv sestry nesly toto rozhodnutí velmi těžce, jejich hlavní starostí bylo dokončení studia svěřených žákyní. Z tohoto důvodu jednaly sestry s ředitelem městské odborné školy v Holešově, Janem Frejvaldem, který k převzetí žákyň svolil pod podmínkou, že ministerstvo školství dá souhlas ke zřízení pobočky a klášter poskytne pronájem potřebných místností a vybavení.¹³⁸ Obě podmínky se splnily (navíc sestry poskytly ubytování pro dvě učitelky městské školy přímo v klášterní budově), a tak všech 68 žákyní bylo uchráněno od nasazení na nucené práce někde v Říši, které jim reálně hrozily. Zpráva o zrušení mateřské školky, kterou navštěvovalo 35 dětí, přišla 26. listopadu. V sestřách vyvstávaly otázky, proč se ruší přednostně křesťanské školy. Odpověď našly v přednášce „*Deutsche Grösse*“, která se uskutečnila v Praze roku 1941, „*Das Christentum hat den deutschen charakter verdorben – Křesťanství pokazilo německý charakter*“, jinými slovy bylo třeba odstranit vliv křesťanství a tím zušlechtit charakter lidu. Sestry učitelky byly poslány na dočasná působiště jiných ústavů, např. do Napajedel a Lukova. Klášteru v Holešově byl prozatím ponechán zimní kurz šití, který navštěvovalo 30 žákyň, hudební škola, kde se vzdělávalo celkem 148 dětí, ubytování pro 17 chovank a soukromé hodiny němčiny.¹³⁹

To, čeho se sestry obávaly, přišlo 19. srpna 1943. Klášter navštívila sedmičlenná komise z Olomouce, která zjišťovala situování klášterní budovy, počet vchodů, a zvláště se zajímala o jídelny. Následně komise došla k závěru, že zde může nocovat a stravovat se až sto dívek. Dne 23. srpna bylo sestřám oznámeno, že německé úřady zabírají jejich klášter pro potřeby Hitlerjugend.¹⁴⁰ Sestry sice mohly v klášteře zůstat, ale po oficiálním zabrání domu byla zrušena většina jejich činností. Vybavení rodinné školy bylo odstěhováno do městské školy, stejně tak bylo učiněno i s vybavením školky, chovanky ubytované na pensionátu se musely ohlédnout po jiném ubytování. Sestry se pokusily zachránit vyučování hudby tím, že klavíry přestěhovaly do pronajatých prostor

¹³⁷ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 94-95.

¹³⁸ FIŠER, Zdeněk a kol.: *Holešov – město ve spirálách času*. Brno: Didot 2018, s. 485.

¹³⁹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 98.

¹⁴⁰ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis sestry Vlastimily Pospíšilové Paní Představené do Ostravy.

(vesměs ve stejné ulici), a tak alespoň sestry Miluše Bláhová, Jiřina Šťouračová a Aloisie Škopová mohly pokračovat v této činnosti.

Zpočátku bylo stanoveno, že bude v klášterních prostorách umístěna dívčí mládež, avšak později bylo toto rozhodnutí změněno a útočiště zde našel táborek 100-120 hochů ve věku 10-17 let z Berlína, kteří dorazili v říjnu 1943 a pobývali zde až do dubna 1944. Druhý táborek z Hamburku (taktéž chlapecký) zde pobýval od dubna do listopadu téhož roku, kdy téměř všechny tábory z Olomouckého kraje byly přesunuty dále na západ před blížící se ruskou frontou.¹⁴¹ Brzy po Novém roce 1945 dostaly sestry nové obyvatelstvo – vojenskou jednotku, která sloužila jako zásobovací a doplňovací spojka s frontou. Nejrušněji bývalo v klášteře v noci, kdy pod závojem tmy vojáci odváželi a přiváželi náklad. Stravování i úklid si vojsko zařizovalo samo, respektive jej zajišťovali ruští zajatci. V noci z 30. dubna na 1. květen jednotka zmizela a sestry si oddechly, že konečně budou mít chvíli klidu, bohužel téhož dne večer si jiná jednotka vyhlédla klášter jako lazaret pro raněné Němce. Raněné zde svázeli nepřetržitě dva dny a dvě noci. Dne 3. května i tato jednotka klášter opustila, ale zůstalo zde devět čerstvých hrobů v levém koutu zahrady. Téhož dne ještě dorazila 15. pěší divize, ale ta v klášteře pouze přenocovala.¹⁴²

Dne 4. května dorazila fronta i do Holešova. Od Fryštáku i od Hulína bylo slyšet dělostřeleckou palbu a kolem 19:30 shodilo pět ruských bombardérů puma na Školní a Novou ulici, kde se nacházel klášter, ten však puma minula a spadla do protějšího Toupalíkova dvora. Letecké bombardování pokračovalo ještě na druhý den, v 8 a 11 hodin.¹⁴³ Sestry, které si byly vědomy nelehké situace, tedy že do poslední chvíle byl v klášterní budově umístěn německý vojenský štáb, zbudovaly si ve sklepě provizorní kryt, který poskytl útočiště nejen jim, ale i dalším zhruba šedesáti osobám z blízkého okolí. Nálety si vyžádaly několik lidských obětí z řad holešovských občanů a jen na klášteře bylo vybito na sto okenních tabulí. V neděli 6. května dopoledne dorazily do Holešova osvobozené oddíly československých vojáků, bojujících po boku ruské armády.¹⁴⁴ Sestry na československé vojáky vzpomínaly s povděkem: „*Bylo to pro náš dům štěstím a ochranou. Znali totiž slabosti ruských vojáků, a proto radili sestře*

¹⁴¹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 103.

¹⁴² Tamtéž, s. 105.

¹⁴³ SOkA Kroměříž, fond Archiv města Holešova, B-a2, Inv.č. 27a), *Kronika města Holešova III.díl*, s. 41.

¹⁴⁴ Byly to jednotky 1. čs. armádního sboru, pod velením brig. gen. Karla Klapálka, především 1. čs. brigáda a hned po ní i 3. čs. brigáda. Viz:

Fronta.cz [online]. Holešov květen 1945, ©1999 - 2020. [cit. 2020-08-05]. Dostupné z: <https://www.fronta.cz/fotogalerie/holesov-kveten-1945>

představené, aby vojáky tyto pohostila jídlem, ale nedávala jim žádné lihoviny.“ Další prozřetelností bylo označení klášterní budovy jakožto nemocnice pro nemocně nakažlivé, čímž se podařilo klášter uchránit před obsazením frontovního vojska. Ve skutečnosti sloužil klášter až do poloviny června jako lazaret pro místní občany a vojáky československé armády.¹⁴⁵

4.1 Poválečná doba

Přestože byla dne 8. května 1945 po kapitulaci Německa ukončena válka v Evropě, pravý klid a mír nenastal. Samotné sestry se obávaly nahrazení nacistické diktatury diktaturou komunistickou a vypuknutí další světové války, která by vynálezem atomové bomby byla koncem pro celou civilizaci. Byla to doba nejistoty, vzájemné nevraživosti, osočování z kolaborantství, doba velkých změn v oblasti státní, hospodářské i kulturní.¹⁴⁶

Dle XV. článku vládního programu, vyhlášeného 5. dubna 1945 v Košicích, měly být obnoveny všechny školy, které byly nacistickým režimem uzavřeny.¹⁴⁷ Když však klášterní školy (včetně té v Holešově) žádaly o zahájení své činnosti, byly jim z různých stran kladeny překážky - neochota komunikovat, zbytečné obstrukce při vyřizování žádosti. Písemné povolení k otevření odborné školy tak přišlo až 1. září 1945 a hned záhy se začalo jednat o zestátnění katolických škol, budov a jejich zařízení. Těžké období ještě umocnil odchod sestry představené Terezie Bartoníkové, která v Holešově působila 32 let, z toho posledních 8 let jako představená. Byla přesazena¹⁴⁸ do Prahy, aby zde převzala vedení dívčího domova na Žižkově. Činnost sestry Terezie v hudební škole, ať už jako učitelky, či jako ředitelky zhodnotil 8. července při oslavné besídce k 25. výročí této školy pan Hýbner z Bystřice pod Hostýnem: „*Byla zde s tím srostlá. S čím je člověk srostlý, o to se zajímá, tomu věnuje své síly, to miluje, ale s tím se i přirozeně velmi těžko loučí.*“¹⁴⁹

¹⁴⁵ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 106.

¹⁴⁶ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 108.

¹⁴⁷ *Moderní dějiny* [online]. Košický vládní program, ©2020 [cit. 2020-24-02]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kosicky-v-ladni-program-5-4-1945/>

¹⁴⁸ Kronikářky velmi často používají termínu „přesazení“ pro změnu působiště jednotlivých sester, ať už se jednalo o změnu po pár dnech či několika letech. Avšak tento termín se zdá z našeho pohledu nejvhodnější právě pro sestru Terezii, která byla za 32 let se svým působištěm takřka srostlá.

¹⁴⁹ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 109.

Novou představenou se stala sestra Isabella Podzemná, která do té doby působila v Napajedlích. Přes veškeré těžkosti měly sestry dostatek žáků, jejichž počet pozvolna stoupal, např. ještě v roce 1947 to bylo 40 dětí v mateřské školce, 143 dětí v hudební škole, 48 žákyň v rodinné škole, v zimním kurzu 84 dívek, náboženství se vyučovalo pro 150 dětí a v pensionátu měly sestry 24 chovank.

Dne 21. dubna byl odhlasován Národním shromážděním nový školský zákon, který uznával pouze jednotnou státní školu. Dle téhož zákona byly všechny školy veřejné i soukromé s právem veřejnosti prohlášeny za školy státní. Stát si tak zajistil právo používat budovy, místnosti a inventáře škol. Na základě tohoto zákona sestry očekávaly, že od 1. září 1948 už nebudou moci učit. Proto se rozhodly 6. června uspořádat přehlídku zhotovených prací pro rodiče a příznivce školy. Čistý výtěžek byl věnován žákyním odborné školy na zájezd po poutních místech Moravy, aby žákyně na klášterní školu rády vzpomínaly. K zahájení školního roku nakonec ale přeci jen došlo, a to na základě nařízení arcibiskupství, podle kterého katolické školy samy nemohly skončit školní činnost, „*aby nepřátelé jejich neměli omluvu, že katolické školy samy uznaly nutnost v zájmu národa a jednotné výchovy přestat existovat*“.¹⁵⁰ Sestry tedy ze svatě poslušnosti začaly školní rok, ačkoli už 21. září přišlo z Okresního národního výboru v Holešově oznámení o zestátnění jak odborné školy, tak mateřské školky. Proti tomuto oznámení sestry podaly odvolání a učily dále. Dne 17. listopadu poslala Zemská školní rada v Brně nový přípis, a to přímo generální správě kongregace, o postátnění odborné školy. Jan Frejvald, ředitel městské odborné školy, byl pověřen sestavením soupisu movitého i nemovitého majetku, který bude užívat státní škola. Stalo se tak za přítomnosti místních činitelů, sestry provinční představené i místní představené 23. listopadu. Podobný akt byl proveden 30. listopadu s mateřskou školkou. Sestrám nebylo bráněno, aby pokračovaly ve vyučování na školách postátněných, avšak žádná tak neučinila, neboť křesťanské názory, které církve zastávala, byly neslučitelné s názory materialistickými, na kterých stavěl komunismus, a které měly být také preferovány na nových školách.

Holešovské sestry nebyly zdaleka jediné, kterých se dotkly změny v roce 1948. P. Vojtěch Rygal (holešovský katecheta náboženství na chlapecké škole¹⁵¹) velmi těžko nesl zákaz vyučování, o kterém se dozvěděl v úterý 22. března. V následujících dnech se rozhodl pro útěk z vlasti přes hranice ve společnosti několika dalších lidí. U Aše byla

¹⁵⁰ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 127.

¹⁵¹ Dnes Základní škola Smetanovy sady 630.

v noci z Velkého pátku na Bílou sobotu tato skupina dopadena a P. Rygal byl jako jediný při pokusu překročit hranice zastřelen. Byl to člověk velkého nadání a sportovec, velmi oblíbený u mládeže, které imponoval svou velkorysostí a kněžskou povahou.¹⁵² Ve stejné době odešel do penze také katecheta P. František Gája. Když sestry viděly, že holešovská farnost postrádá učitele náboženství, nabídly se samy k vyučování, což holešovský děkan s povděkem přijal a sestry tedy tento rok učily celkem 360 dětí náboženství.¹⁵³

V odborné škole se učilo ještě do 11. února 1949, kdy se z výnosu ministerstva školství obě holešovské odborné školy pro ženská povolání sloučily¹⁵⁴ a záhy zanikla i školka mateřská (byla ustanovena nová prozatímní státní učitelka, která tam docházela). Po odstěhování odborné školy byla v uvolněných místnostech od 1. března zřízena mateřská škola s celodenním provozem, ve které sestry zajišťovaly stravování pro děti (konkrétně sestra Viléma, která na odborné škole vyučovala vaření). Po reformě provedené ministerstvem školství o pololetí dostala odborná škola pro ženská povolání nový název: „Škola sociálně-zdravotní“. Tato holešovská škola hledala nové prostory, neboť dům na náměstí po továrníkovi Kneislovi (kde byla umístěna) měl být přestavěn na „dům zdraví“. Státní škole byly následně přiděleny učebny pro teoretické vyučování na gymnáziu a kuchyně, jídelna a spíže pro praktickou výuku v klášterní budově. Sestrám tedy v přízemí zbyla pouze domácí kuchyně.

Vyučování hudby byla jedna z mála činností, která sestrám zůstala, bohužel i ta byla znemožněna zákonem o soukromém vyučování v oboru umění ze dne 14. července 1949. Sestry Miluše Bláhová a Emilie Zemková sice zaslaly žádost o povolení na okresní národní výbor, ačkoli čekaly spíše záporné vyřízení (jako tomu tak bylo téměř ve všech případech). K jejich velkému překvapení přišlo vyrozumění kladné – Krajský národní výbor v Gottwaldově byl pro jejich zapojení do Městského hudebního ústavu v Holešově od 1. února 1950. V dubnu 1950 došlo také po návštěvě krajského inspektora Fritze ke zrušení poslední činnosti vykonávané sestrami v klášteře – zimního kurzu. Školní činnost tak byla zakončena exerciciemi, které vedl světící biskup František Tomášek.¹⁵⁵

¹⁵² Římskokatolická farnost Holešov, *Farní kronika 1900-1950*, s. 247.

¹⁵³ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 129.

¹⁵⁴ KMSKK, fond *Ústav Holešov - dokumentace*, Opis přípisu zem. škol. rady č. III/2-8207/5-49.

¹⁵⁵ František Tomášek (*1899 +1992) přijal kněžské svěcení v roce 1922 a biskupem byl tajně vysvěcen 14. října 1949. Zajímavostí je, že ještě v únoru byly žákyně klášterní školy žádány, aby o tom, že je František Tomášek biskup, příliš nemluvily. Viz:

Jakmile byly sestřám postupně odejmuty jejich činnosti, rozhodlo se na jednání 24. června o umístění pedagogického gymnázia pro učitelky mateřských škol v přízemí a v prvním patře budově kláštera. Sestry se tak musely přestěhovat do stísněných prostor druhého patra a převzaly správu zřízeného internátu a kuchyně.¹⁵⁶

4.2 Perzekuce řeholních řádů a kongregací

Vztah církve a státu se s nástupem komunistické totalitní moci stále více zhoršoval. Zvláště po té, kdy se 10. června 1949 představitelé státu rozhodli zneužít hnutí Katolické akce a vytvořit z ní prostátní organizaci. Od tohoto kroku očekávali, že sníží (či úplně eliminují) vliv biskupů, kteří byli „málo vlastenečtí“. Hlavní tváří této tzv. Katolické akce se stal (tehdy již exkomunikovaný) kněz Josef Plojhar. Komunistický režim tehdy skrze církevní tajemníky sliboval nejrůznější výhody pro duchovní, kteří se pod tuto akci podepíší a budou ji propagovat (např. výdej tzv. šatenek, benzínu, ponechání farní půdy atd.).¹⁵⁷ Biskupové na tuto akci reagovali vydáním pastýřského listu, ve kterém ji rázně odmítli, a následně byly vydány Svatým stolcem dva exkomunikační dekrety, z nichž první se týkal právě této tzv. Katolické akce a druhý odsuzoval členy a příznivce komunistických stran.¹⁵⁸

Stát pokračoval na podzim roku 1949 ve schvalování dalších zákonů a nařízení: zřízení Státního úřadu pro věci církevní, kodifikování podřízeného vztahu církve vůči státu, či stanovení, že duchovní mohou vykonávat svůj úřad pouze na základě státního souhlasu. Totalitní stát měl tedy nástroj, jak omezit činnost kněží (včetně těch řeholních), ale na řeholníky bez svěcení a řeholnice se pochopitelně nevztahoval, a proto bylo potřeba zvolit v této oblasti jinou taktiku. Svou úlohu zde sehrála třetí neděle adventní téhož roku, kdy se odehrál číhošťský zázrak. Na základě tohoto zázraku byl zatčen a brutálně mučen farář Josef Toufar, který byl obviněn z inscenování tohoto jevu. Kromě Toufara označil komunistický režim za strůjce tohoto „zázraku“ také Wall Street, Vatikán, královéhradecké biskupství a klášter premonstrátů v Želivě. Tato obvinění

JONOVÁ, Jitka.: *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a „ilegální biskup“*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad 2014, s. 44.

¹⁵⁶ KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 136.

¹⁵⁷ SOKA Kroměříž, fond Okresní národní výbor Holešov, A-3, inv. č. 340, Situační zprávy a hlášení církevních tajemníků, zpráva 17. 6. 1949.

¹⁵⁸ BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno: CDK 2007, s. 23.

následně sloužila jako záminka pro přerušení diplomatických styků se Svatým stolcem a k ospravedlnění celé řady nadcházejících proticírkevních akcí.¹⁵⁹

První řeholní monstrproces měl tedy v návaznosti na číhošťský zázrak dvě jména jistá: Vít Tajovský, opat želivský a Augustin Machalka, opat novoříšský. O dalších sedmi jménech rozhodl ministr spravedlnosti Alexej Čepička a jednalo se vesměs o čelní představitele mužských řeholních řádů. Před procesem byli řeholníci týráni, psychicky vydírání a byly jim podávány halucinogenní látky. Takto zlomeni byli na přelomu března a dubna 1950 postaveni před soud a v jejich osobách obviněny nejen jejich řády, ale potažmo celá církev z napomáhání imperialismu, z boje proti Sovětskému svazu apod. Premonstráti byli obviněni např. ze shromažďování zbraní a přípravy povstání, jezuiti ze špionáže a narušování mravní výchovy mládeže. Tresty za tyto smyšlené a lživé argumenty prokazující velezradu byly vysoké a byla tím fakticky odstraněna řádová elita. Bohužel to byla jen vstupní brána, kterou si komunistický režim otevřel pro již dlouho plánovanou akci K (kláštery). Tato akce proběhla ve dvou etapách, první ze 13. na 14. dubna 1950, kdy kolem půlnoci vtrhla do 75 českých klášterů StB a SNB se zbraněmi v ruce a donutili řeholníky sbalit si pouze nejnnutnější věci. Následně bylo 876 řeholníků převezeno do internačních klášterů. Druhá etapa proběhla ze dne 28. na 29. dubna a nesetkala se již s žádným větším odporem, jelikož zbylých 364 řeholníků bylo na tuto akci již připraveno.¹⁶⁰

Je pochopitelné, že řeholnice začaly cítit obavu i o své životy a budoucí působení. Aby režim „uklidnil vody“ po první fázi akce K, nechal si předvolat dne 17. dubna 1950 na Státní úřad pro věci církevní (SÚC) do Prahy generální a provinční představené všech ženských řeholních řádů. „*Tam byly vyzývány ke spolupráci a současně jim bylo vyslovováno uznání za práci a přislíbeno, že ženské kláštery vyvezeny nebudou.*“¹⁶¹ Krok to byl zcela logický, neboť režim dobře věděl, že nedokáže tak rychle sehnat náhradu za takové množství sester pracujících v tehdejších Československu v sociální a zdravotní sféře – dvě řeholnice musel navíc nahrazovat třemi civilními pracovníci. Proto byla nadcházející akce Ř (řeholnice) mnohem pozvolnější a rozprostřena do třech etap. První etapa znamenala internaci řeholnic působících v oblasti vzdělávací, charitativní a řádů kontemplativních do internačních

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 36-37.

¹⁶⁰ BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno: CDK 2007, s. 157-160.

¹⁶¹ VLČEK, Vojtěch: *Ženské řehole za komunismu (1948-1989)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 2005, s. 243.

klášterů a středisek. Proběhla ve dnech 26. 7. – 15. 8. a 28. 8. – 28. 9. 1950. Další etapa v závěru roku 1950 představovala pokus o demoralizaci a destabilizaci uvnitř jednotlivých řeholních společenství skrze těžkou práci v náročných podmínkách, která měla mít za následek dobrovolný odchod řeholnic do civilu. Ve třetí etapě na začátku roku 1951 se konečně měla snížit, či úplně odstranit účast řeholnic působících v oblasti sociální péče a zdravotnictví. Hlavním úspěchem této akce bylo bezesporu zabránění nemovitého majetku řádům a kongregacím, který činil přibližně 475 milionů Kčs. Naopak neúspěšný se stal plán o vnitřní rozvrácení společenství řeholnic: sestry se ještě více semkly a nechtěly například odkládat svůj řeholní hábit ani v průmyslových továrnách.¹⁶²

Kolem roku 1950 bylo zcela běžné zatýkání řeholníků a řeholnic, které se bohužel nevyhnulo ani křížovým sestrám. Bylo jich odsouzeno celkem deset během čtyř procesů. Odsouzena byla například sestra Ildefonsa Moškořová (v holešovském klášteře strávila pouhý měsíc) na 18 měsíců odnětí svobody. Důvodem bylo neudání chlapce, který se před ní zmínil, že pomýšlí o útěku za hranice. Další odsouzenou za schvalování trestného činu a za sabotáž byla sestra Cyrila Ječmenová, která působila jako učitelka náboženství na národní škole v Kroměříži – nejprve na 8 let, po odvolání trest snížen na 3 roky. Trestného činu se dopustila tím, že na otázku „zda řeholníci v kláštorech přechovávali zbraně“ odpověděla: „asi to tak všechno nebylo“ a následně se s dětmi za řeholníky pomodlila.¹⁶³ Je nutno také podotknout, že se sestry vracely z vězení s již podlomeným zdravím a často si nesly zdravotní komplikace až do konce života. Zvláště negativně sestry vzpomínaly na ledové kamenné zdi v Kutné Hoře.¹⁶⁴

4.3 Akce „Ř“ v Holešově

Náznačky toho, co má přijít, pociťovaly sestry už delší dobu. Již začátkem roku 1949 se začaly mezi lidmi šířit zprávy, že klášter bude zlikvidován a budova věnována sociálním účelům. Těmto zprávám nevěnovaly sestry větší pozornost, ale když se jich na odchod začali ptát i „soudní“ lidé, rozhodly se dne 26. ledna dotázat v této věci přímo pana učitele Dehnera, předsedy místního národního výboru, od kterého se jim dostalo pouze vyhýbavých odpovědí. Sestry v tichosti sledovaly proces s obžalovanými

¹⁶² BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno: CDK 2007, s. 178-179.

¹⁶³ VAŠKO, Václav: *Dům na skále 2*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2007, s. 164.

¹⁶⁴ KMSKK, fond *Ústav Holešov - korespondence*, Dopis sestry Cyrily z vězení v Novém Jičíně paní provinční Kamile, únor 1952.

řeholníky na přelomu března a dubna. Vysoké tresty pro představitele mužských řádů za velezradu dávaly sestřám předvídat, jak těžké období je čeká, aniž by ještě tušily o blížící se „akci K“. ¹⁶⁵

Dne 11. září 1950 se měla sestra provinční dostavit na státní úřad pro věci církevní do Prahy. Sestra Vlastimila Pospíšilová se vypravila na sv. Hostýn, aby se pomodlila za zdar tohoto jednání. Když se odpoledne vracela zpět do kláštera, zaslechla na chodbě předčítání obsahu listiny, již se sestřám oznamovalo, že celý jejich dům se zabral pro účely státní a všechny sestry mají být odvezeny dne 13. září do Bohosudova. Výjimkou mohly být ty sestry, které by se rozhodly odejít do civilu (této možnosti nevyužila žádná sestra). Důvodem k vystěhování a následné internaci bylo údajné nedostatečné využití sester v Holešově – což pochopitelně ani kněží, ani občané Holešova nemohli přijmout. ¹⁶⁶ „*Jak bylo nám sestřám, je těžko vylíčit. To se musí prožít.*“ Jakmile se sestry vzpamatovaly ze šoku, pustily se ihned do balení osobních i ústavních věcí, na které měly dvě noci a den. Formálně si sestry mohly vzít vše, v praxi však byly limitovány dobou a prostorem nákladních aut. Po celou dobu na průběh balení dohlíželi dva zmocněnci církevního referátu a vchody hlídali členové SNB, aby „státní majetek“ nemohl být darován či jinak ukraden. Dne 12. září došlo také k ukončení poslední činnosti kláštera - soukromého vyučování sester Emilie Zemkové a Miluše Bláhové na městské hudební škole. ¹⁶⁷ Ve středu 13. září byla před pátou hodinou ranní sloužena v kapli poslední mše svatá místním děkanem Karlem Plevákem za přítomnosti známých a přátel sester. Kolem sedmé hodiny se po společné snídani sestry rozloučily se všemi přítomnými a také s klášterem, se svým domovem. ¹⁶⁸

Následně sestry nasedly do přistaveného autobusu. Byly to konkrétně: Sestra Isabella Podzemná, ¹⁶⁹ sr. Vlastimila Pospíšilová, ¹⁷⁰ sr. Miluše Bláhová, ¹⁷¹ sr. Emilie Zemková, ¹⁷² sr. Viléma Janoušková, ¹⁷³ sr. Dalimila Kapustová, ¹⁷⁴

¹⁶⁵ KMSKK, fond: *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 134.

¹⁶⁶ SOkA Kroměříž, fond Okresní národní výbor Holešov, A-3, inv. č. 340, Situační zprávy a hlášení církevních tajemníků, zpráva 15. 9. – 1. 10. 1950.

¹⁶⁷ Základní umělecká škola F. X. Richtera Holešov, *Kronika umělecké školy rok 1945*.

¹⁶⁸ KMSKK, Fond: *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 138.

¹⁶⁹ Sr. Isabella Podzemná (*1894 +1970) v Holešově působila od konce války jako představená a mimo to učila také hře na klavír.

¹⁷⁰ Sr. Vlastimila Pospíšilová (*1894 +1981) v Holešově působila 17 let jako učitelka náboženství a ředitelka odborné školy pro ženská povolání, skrze její přičinění přicházeli do kláštera nadaní exercitátoři jako například František Tomášek – pozdější světicí biskup a kardinál - nebo Josef Hlouch – pozdější biskup budějovický a mučedník totalitního režimu.

¹⁷¹ Sr. Miluše Bláhová (*1908 +1986) působila v Holešově od svých prvních řeholních slibů roku 1933 jako učitelka zpěvu a hry na klavír.

¹⁷² Sestra Emilie Zemková (*1915 +2002) působila v Holešově taktéž od své profese (prvních slibů), tedy

sr. Germana Tkadlecová,¹⁷⁵ sr. Děpolda Fojtíková,¹⁷⁶ sr. Voršila Juřicová.^{177 178}

Místní se s bolestí loučily s obyvatelkami kláštera a městu tak zůstaly pouze dvě sestry pracující v opatrovně u sv. Martina:

Sestra Celsina Šimková, která zde působila od roku 1943, a sestra Lidvína Zubalíková, která zde byla od roku 1949. O tyto poslední dvě sestry město přišlo v roce 1952 - sestra Lidvína zemřela 8. ledna 1952 a sestra Celsina byla 15. července téhož roku odvezena do internačního kláštera. Starší lidé, o které sestry pečovaly, byli převezeni do nově zřizovaných domovů důchodců.¹⁷⁹

4.4 Bohosudov a internace

Autobus se sestrami zamířil nejprve do Valašského Meziříčí, kde přisedly další křížové sestry z místního ústavu, a následně již vyrazil směrem na Bohosudov přes Olomouc, Hradec Králové a Českou Lípu. V prvních dnech sestry pracovaly na úklidu a údržbě rozsáhlého klášterního komplexu, který byl předtím „uvolněn“ jezuity. Během čtrnácti dnů sem dorazilo dalších 163 křížových sester a 150 dominikánek, celkem zde tedy bylo koncem září ubytováno přes 400 řeholnic. V průběhu října byly sestry zapojovány do práce v místních průmyslových podnicích. Pracovaly např. ve Frutě („marmeládka“ Teplice, Ústí n. L.), v Kaolince (porcelánka v Bohosudově), v továrně na barviva v Chabařovicích, v závodní kuchyni v Trnovanech nebo později u soustruhu ve šroubárně v Krupce. Na tyto chvíle také vzpomínala jedna z novicek, sestra Pavla Křivánková: *„Nám starším novickám dali už závoje, protože jsme měly mít za měsíc první sliby. Tak jsme šly poprvé v závojích ne k oltáři, ale do továrny.“*¹⁸⁰ Dny 17. února a 11. března 1951 byly pro sestry dny radosti, neboť několik sester složilo věčné sliby a následně proběhla obláčka šestnácti novicek. Až doposud byla (v rámci možností) respektována samospráva, kterou režim sestřám sliboval. Dne 15. března však bylo

od roku 1939. Byla velmi nadanou učitelkou houslí.

¹⁷³ Viléma Janoušková (*1914 +1998) přišla do Holešova roku 1941 a s velkou radostí zde učila na rodinné škole předmět vaření. Tato sestra následně prožila 16 měsíců v „neznámu“, když byla roku 1956 odvezena tajnou policií, aby biskupu Skoupému a biskupu Pobožnému vedla domácnost.

¹⁷⁴ Sestra Dalimila Kapustová (*1914 +2000) byla již žačkou rodinné školy v holešovském klášteře. Následně zde od roku 1941 učila šití šatů a vedla zimní kurz.

¹⁷⁵ Sestra Germana Tkadlecová (*1900 +1981) působila v Holešově 16 let v kuchyni a při domácích pracích.

¹⁷⁶ Děpolda Fojtíková (*1906 +1982) pracovala v hospodářství a na zahradě od roku 1938.

¹⁷⁷ Voršila Juřicová (*1924 +2006) působila v Holešově od roku 1945 jako kandidátka a posléze i po profesi - v prádelně a při domácích pracích.

¹⁷⁸ KMSKK, fond *Skryté prameny, I. - II. díl*, viz: výše uvedené sestry.

¹⁷⁹ RAFAJA František, Měsíčník Holešovsko 17/2010, *Dobré dílo sester sv. Kříže v Holešově*, s. 25.

¹⁸⁰ KMSKK, fond *Nevydané spisy, Jsem jen díky, sr. Pavla Křivánková*, s. 11.

usnesením Státního církevního úřadu rozhodnuto, že všechny nové sestry, které složily sliby, musí nastoupit do nemocnic, jež jim vybral stát (rozmístěny byly od Ústí n. L. až po Gottwaldov. Dalším dnem, kdy došlo k rozdělení sester, byl 27. květen: sestry starší 60 let (popř. mladší práce neschopné) se měly přestěhovat do Vidnavy. Tato přes 400 km dlouhá cesta uspíšila úmrtí několika starších sester (byla mezi nimi např. i sestra Klauďie Černá, někdejší představená holešovského kláštera).¹⁸¹

Od 6. června 1951 nastal zbývajícím sestrám v Bohosudově zpřísněný režim: z kláštera mohly vycházet ven, pouze pokud šly do práce - pokud chtěly výjimku, musel ji udělit zmocněnec, sestrám bylo zakázáno účastnit se bohoslužeb v bazilice, dopisy a balíky podléhaly cenzuře a taktéž návštěvy se mohly konat pouze s vědomím zmocněnce. Koncem června obdržely sestry ve věku do 30 let nařízení nastoupit do punčochárny ve Varnsdorfu. Zbylé sestry byly na přelomu září a října 1951 rozděleny do pěti skupin a odvezeny do Varnsdorfu, Krásné Lípy, Benešova nad Ploučnicí, Broumova a Bílé Vody.¹⁸²

Po roce 1989 se jednalo o možnosti vrácení holešovského kláštera, ale sestry se nakonec budovy vzdaly a roku 2000 ji věnovaly městu.

Dnes už žádná ze sester působících v holešovském klášteře nežije. Poslední žijící sestrou byla učitelka mateřské školky sestra Bohumila Bočková, která zemřela v Kroměříži roku 2015.

¹⁸¹ Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž, fond *Skryté prameny III. díl*, sestra Klauďie Černá.

¹⁸² KMSKK, fond *Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově*, s. 139-142.

Závěr

Cílem této práce bylo podat ucelenou zprávu o působení kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Holešově v letech 1895-1950. Seznamuje tedy nejprve se zakladateli a dobou, kdy kongregace vzniká. Dále díky korespondenci mezi provinční správou, holešovským děkanem a arcibiskupstvím podává spolehlivé informace ohledně dat založení, případně převzetí ústavů. Navazující kapitoly jsou věnovány klášterní budově, v nichž je podrobně popsáno situování všech prostor na základě znaleckých posudků a kolaudačních protokolů. Následně je vylíčena činnost sester v nové budově, místy doplněná o popis významnějších osobností – ať už sester samotných či významných dobrodinců. Práci uzavírá období druhé světové války, snad ještě těžší doby poválečné a vrcholí znárodněním kláštera a internací sester.

Na základě těchto poznatků se podařilo implicitně vyvrátit či potvrdit nejasná tvrzení v literatuře či vzpomínkách pamětníků. Jednalo se například o text pana Jethro Spencera Mekintoše *Z Holešova do Hollywoodu*, který popisuje vzpomínku na klášter, kde si vybavuje jméno sestry, vytesané na náhrobním kameni u klášterní zdi¹⁸³ Vzpomínka tak evokovala závěr, že sestry pohřbívaly své zesnulé na klášterní zahradě. Na základě studia kroniky se podařilo zjistit, že zesnulá Karolina Fekete, novicka působící v chudobinci u sv. Martina, byla pohřbena na městském hřbitově, avšak když v roce 1938 došlo k zúžení rámců hrobů, byl hrob této novicky vykopán, ostatky přeloženy do společného hrobu sester a náhrobek dočasně uložen do klášterní zahrady, dokud sestry nevymyslí, jak s ním naložit. Dalším příkladem je článek MVDr. Antonína Zakopala *Vzpomínky na holešovský klášter sester sv. Kříže*, který popisuje přímo brutální průběh akce „Ř“ v holešovském klášteře – takřka ozbrojené přepadení kláštera v noci a následný okamžitý přesun sester do neznáma.¹⁸⁴ Tento popis je emočně zabarvený a je vyvrácen v této práci bodem 4.4. Naopak věrohodně líčí své vzpomínky pan Jiří Zapletal v publikaci *Jen vzpomínky tu zůstanou*, kde mimo jiné vzpomíná na pana Jindřicha Hápa, po kterém převzal ministrantskou službu v klášterní kapli.¹⁸⁵ Toto zjištění bylo pro mne (jakožto autora) velmi bolestným, neboť jsem pana Hápa znal. Zemřel pouze necelé dva roky před zvolením tohoto tématu. A podle všeho pan Háp

¹⁸³ MCINTOSH, Spencer Jethro. *Z Holešova do Hollywoodu*. Praha: Panorama 1992. s. 11.

¹⁸⁴ ZAKOPAL, Antonín. Měsíčník Holešovsko 6/2004, *Vzpomínky na holešovský klášter sester sv. Kříže*, s. 17.

¹⁸⁵ ZAPLETAL, Jiří. *Jen vzpomínky tu zůstanou, I. díl: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia 2001. s. 57.

velmi autenticky popisoval své vzpomínky na klášter. Na základě revize korespondence se také podařilo stanovit přesné datum, kdy sestry převzaly správu chudobince sv. Martina (8. září 1904), tedy o dva roky dříve, než bylo doposud oficiálně uváděno. Díky upozornění Mgr. Jana Kotase se také podařilo identifikovat poslední památku na kdysi velkolepou klášterní zahradu – lurdskou jeskyni.

Tuto práci bych rád uzavřel také jakousi praktickou částí, neboť mi holešovské sestry skrze opakované čtení kroniky a korespondence přirostly k srdci. Historici a pamětníci v minulosti naráželi na téma, zda by si sestry nezasloužily v dnešní budově polikliniky alespoň nějakou pamětní desku, která by připomínala, kdo budovu postavil a dlouhá léta užíval. Proto jsem navrhl konkrétní text, který by mohl být u příležitosti sta let od kolaudace budovy vystaven ve vstupních prostorách:

„Tato budova byla postavena roku 1922 kongregací Milosrdných sester svatého Kříže. Duchovním, vzdělávacím a kulturním účelům sloužila až do roku 1950, kdy byly sestry nedobrovolně internovány do centralizačního tábora v Bohosudově a klášterní budova znárodněna. V roce 2000 kongregace věnovala tuto budovu městu.“

Anotace:

Tato práce se zabývá působením kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Holešově v letech 1895-1950. Je rozdělena na čtyři kapitoly. První kapitola představuje dějinné okolnosti, které předcházely vzniku kongregace, zakladatele a významné prvky, které charakterizují kongregaci. Druhá kapitola je věnována příchodu sester do Holešova, zakládání ústavů a rozvíjející se činnosti sester. Třetí kapitola pojednává o odvážném kroku sester, tedy stavbě nového kláštera a o působení v letech 1922-1938. Závěrečná kapitola seznamuje s dobou válečnou, s perzekucemi řeholníků a řeholnic tehdejším komunistickým režimem a je zakončena internací sester v Bohosudově.

Annotation:

The thesis follows the activities of the congregation of the Sisters of Mercy of the Holy Cross in Holešov in the years 1895–1950. It is divided into four chapters. The first chapter presents the historical circumstances that preceded the establishment of the congregation, its founder, and major features characterising the community. The second chapter details the sisters' arrival in Holešov, the founding of institutions, and the expansion of operations. The third chapter discusses the nuns' bold decision to construct a new convent and their activities in 1922–1938. The final chapter examines the war period and the persecution of religious by the Communist regime and concludes with the sisters' internment in Bohosudov.

Seznam zkratk:

KMSKK: Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž

SOkA: Státní okresní archiv

MŠANO: Ministerstvo školství a národní osvěty

OVS: Okresní vojenská správa

Seznam použitých pramenů:

Klášter Milosrdných sester sv. Kříže Kroměříž

Kronika ústavu sester sv. Kříže v Holešově

Kronika rodinné školy sester sv. Kříže v Holešově

Fond Ústav Holešov - dokumentace

Fond Ústav Holešov - korespondence

Fond Skryté prameny – *Životopisy zemřelých sester*: I.-III. díl

Fond Čerpat z Pramene: *K charismatu Milosrdných sester svatého Kříže*. Týmová práce „Charisma&Ratio“, pro vnitřní potřebu kongregace. Ingenbohl 2006

Fond Dějiny moravské provincie: I.-VI. díl

Fond Nevydané spisy: Působišť moravské provincie Milosrdných sester sv. Kříže od roku 1872 - ústav Holešov; Jsem jen díky, sr. Pavla Krivánková

Římskokatolická farnost Holešov

Farní kronika 1900-1950

Základní umělecká škola F. X. Richtera Holešov

Kronika umělecké školy rok 1945

Státní okresní archiv Kroměříž

Fond Archiv města Holešova, B-a2

inv. č. 118, Zápisy ze schůzí chudinské komise.

inv. č. 26, Paměti Pavla Kvasničky

inv. č. 701, Sirotci a péče o sirotky

inv. č. 27a, Kronika města Holešova III. díl

Fond Okresní národní výbor Holešov, A-3

inv. č. 340, Situační zprávy a hlášení církevních tajemníků

inv. č. 307, Klášter sester sv. Kříže – předání budovy do užívání OVS

Seznam použité literatury:

- ANDRLÍK, Antonín.: Zpravodaj komise oslav 700 let města Holešova: *Historik Holešova prof. Pavel Kvasnička*. Leden 1972, č. 6
- BALÍK, Stanislav a Jirí HANUŠ.: *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno: CDK 2007, ISBN: 978-80-7325-130-7
- BÜNTER, Andelhelm.: *P. Theodosius Florentini. Průkopník křesťanské charity*. Opava: Grafis 2000
- DOBÍÁŠ, Metoděj a kol.: *Holešov město a okres*. Brno: Pokorný a spol.
- FIŠER, Zdeněk a kol.: *Holešov – město ve spirálách času*. Brno: Didot 2018, ISBN: 978-80-7275-106-8
- FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri 2005, ISBN: 80-7277-026-8
- FRANZEN, August.: *Malé dějiny církve*. Karmelitánské nakladatelství 2006, ISBN: 80-7195-082-3
- HERECOVÁ, Eva.: *Židé v Holešově. Pogrom v Holešově v roce 1918*. Olomouc, 2012. Bakalářská práce
- HERRE, Franz.: *Císař František Josef I., Jeho doba – jeho život*, Praha: Ikar 1998, ISBN: 80-7202-336-5
- HRUDNÍKOVÁ, Miriam.: *Řeholní život v českých zemích*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1997, ISBN: 80-7192-222-6
- JEDIN, Hubert.: *Malé dějiny koncilů*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství 1990.
- JONOVÁ, Jitka.: *František Tomášek, kněz, katecheta, profesor a „ilegální biskup“*. Uherské Hradiště: Historická společnost Starý Velehrad 2014. ISBN: 978-80-86157-43-6
- KADLEC, Jaroslav.: *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon 1991, ISBN: 80-7113-003-6
- KREJČOVÁ Jana.: *Arcibiskupský kněžský seminář v Olomouci*. Litomyšl: H.R.G. 2010, ISBN: 80-2547-970-6
- KVASNIČKA, Pavel.: *Vlastivěda moravská, II. Místopis, Holešovský okres*. Brno 1929
- LEV XIII.: *Rerum novarum: Encyklika papeže Lva XII. I. o dělnické otázce z 15. května 1891*. In *Sociální encykliky (1891 -1991)*. Praha: Zvon 1996, ISBN: 80-7113-154-7
- MACHALA, Jan.: *Sborník Vlastivědného kroužku Holešov 2019: Protižidovské výtržnosti v Holešově (1918) z pohledu místního četnictva*.
- MCINTOSH, Spencer Jethro.: *Z Holešova do Hollywoodu*. Praha: Panorama 1992, ISBN: 80-7038-132-9

- MENCL, Vojtěch a kol.: *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko 1990, ISBN: 80-206-0180-5
- MEYER, Werner a Georg KREIS.: *Dějiny Švýcarska*. Praha: NLN 2019, ISBN: 978-80-7422-304-4
- MONTONATI, Angelo.: *Marie Terezie Schererová*. Vimperk: Viener 1995, ISBN: 80-901476-8-2
- OLŠINA, Miroslav.: *Holešovské ulice jak je známe i neznáme*. Holešov: Město Holešov ve spolupráci s o. s. Castellum Holešov 2015, ISBN: 978-80-260-9482-1
- RAFAJA, František.: Měsíčník Holešovsko 16/2010; 17/2010, *Dobré dílo sester sv. Kříže v Holešově*
- SEJBAL, Jiří.: *Základy peněžního vývoje*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, ISBN: 80-210-1734-1.
- VAŠKO, Václav.: *Dům na skále 2*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2007, ISBN: 978-80-7192-892-8
- VIOLOVÁ, Inge.: *Život proti bídě a bezpráví*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1997, ISBN: 80-7192-324-9
- VLČEK, Vojtěch.: *Ženské řehole za komunismu (1948-1989)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 2005, ISBN: 80-7266-195-7
- ZAKOPAL, Antonín.: Měsíčník Holešovsko 6/2004, *Vzpomínky na holešovský klášter sester sv. Kříže*
- ZAPLETAL, Jiří.: *Jen vzpomínky tu zůstanou, 1. díl: V rodném hnízdě*. Praha: Thalia 2001, ISBN: 80-900684-8-0

Seznam internetových zdrojů:

Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži [online]. ©2020 Dostupné z: https://www.agkm.cz/images/pdf/Kapitoly_z_dejin_moravske_cirkve_II_3_cast.pdf

Církev.cz [online]. Světové společenství, ©2020. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/archiv/110328-z-historickeho-kalendaru-na-duben-2011>

Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže [online]. P.Theodosius (Antonín Kryšpín) Florentini, ©2019. Dostupné z: <https://www.klaster-km.cz/svati.html>

Fronta.cz [online]. Holešov květen 1945, ©1999 - 2020. Dostupné z: <https://www.fronta.cz/fotogalerie/holesov-kveten-1945>

Městské kulturní středisko Kojetín [online]. Jan Rynda, ©2019. Dostupné z: <http://mekskojetin.cz/galerie-rodaku/jan-rynda>

Moderní dějiny [online]. Košický vládní program, ©2020. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/kosicky-vladni-program-5-4-1945/>

Provincie Kapucínů v České republice [online]. Theodosius Florentini, ©2014 - 2018. Dostupné z: http://www.kapucini.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=42:theodosiusflorentini&catid=62&Itemid=141

Seznam obrazových příloh:

Obrázek 1 P. Theodosius Florentini	53
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže [online]. ©2020 Dostupné z: https://www.klaster-km.cz/svati.html</i>	
Obrázek 2 Bl. Matka Marie Terezie Schererová.....	54
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže [online]. ©2020 Dostupné z: https://www.klaster-km.cz/svati.html</i>	
Obrázek 3 Budova městského špitálu	55
<i>Fotografii zapůjčil RAFAJA, František.</i>	
Obrázek 4 Budova prvního kláštera	55
<i>Fotografii zapůjčil RAFAJA, František.</i>	
Obrázek 5 Pohřební průvod starosty Františka Pokorného	56
<i>MKS Holešov - Městské muzeum a galerie v Holešově, podsbírka fotografie, filmy a videozáznamy, přír. č. 6/2016</i>	
Obrázek 6 Sestry a sirotci	56
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 7 Chudobinec u sv. Martina	57
<i>Fotografii zapůjčil RAFAJA, František.</i>	
Obrázek 8 Obyvatelé chudobince	57
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 9 Lazaret na zámku.....	58
<i>MKS Holešov - Městské muzeum a galerie v Holešově, podsbírka fotografie, filmy a videozáznamy - Stelzigova sbírka (přír. č. 8/2013).</i>	
Obrázek 10 Situační nákres nového kláštera	59
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Fond: Ústav Holešov - Dokumentace.</i>	
Obrázek 11 Stavba nového kláštera	60
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 12 Budova nového kláštera.....	60
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 13 Oltář v klášterní kapli.....	61
<i>Fotografii zapůjčil RAFAJA, František.</i>	
Obrázek 14 Matesřská školka.....	61
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 15 Kurz šití a vaření.....	62
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 16 Sestra Emilie a žáci	62
<i>Česká provincie kongregace milosrdných sester sv. Kříže. Klášter Kroměříž, fond: Ústav Holešov - Fotografie.</i>	
Obrázek 17 Ruina lurdské jeskyně	63
<i>Soukromá fotografie REIMER, Pavel.</i>	

Obrázek 1

P. Theodosius Florentini

Obrázek 2

Bl. Matka Marie Terezie Schererová

Obrázek 3

Budova tehdejšího městského špitálu

Obrázek 4

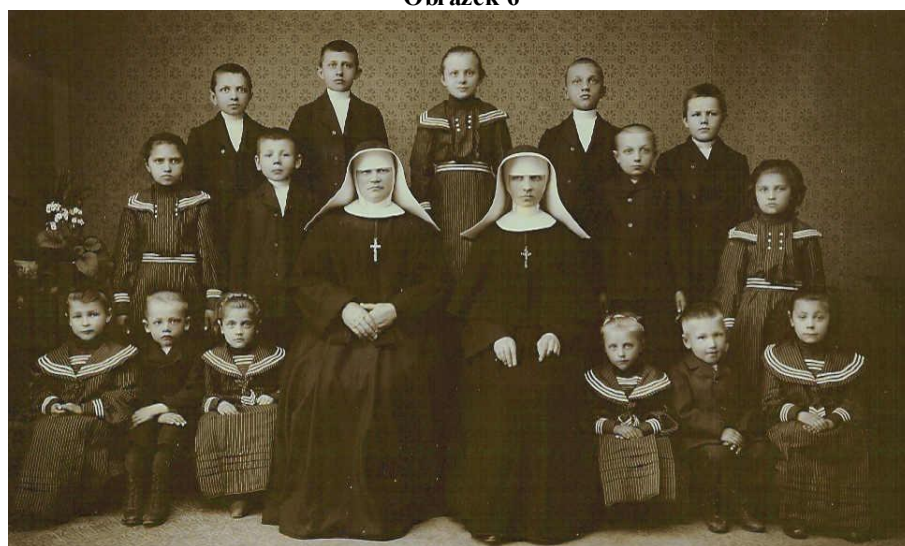
Budova prvního kláštera na Palackého ulici

Obrázek 5

Pohřební průvod starosty Františka Pokorného roku 1904

Obrázek 6

Sestry a sirotci, rok 1905

Obrázek 7

Chudobinec u s. Martina

Obrázek 8

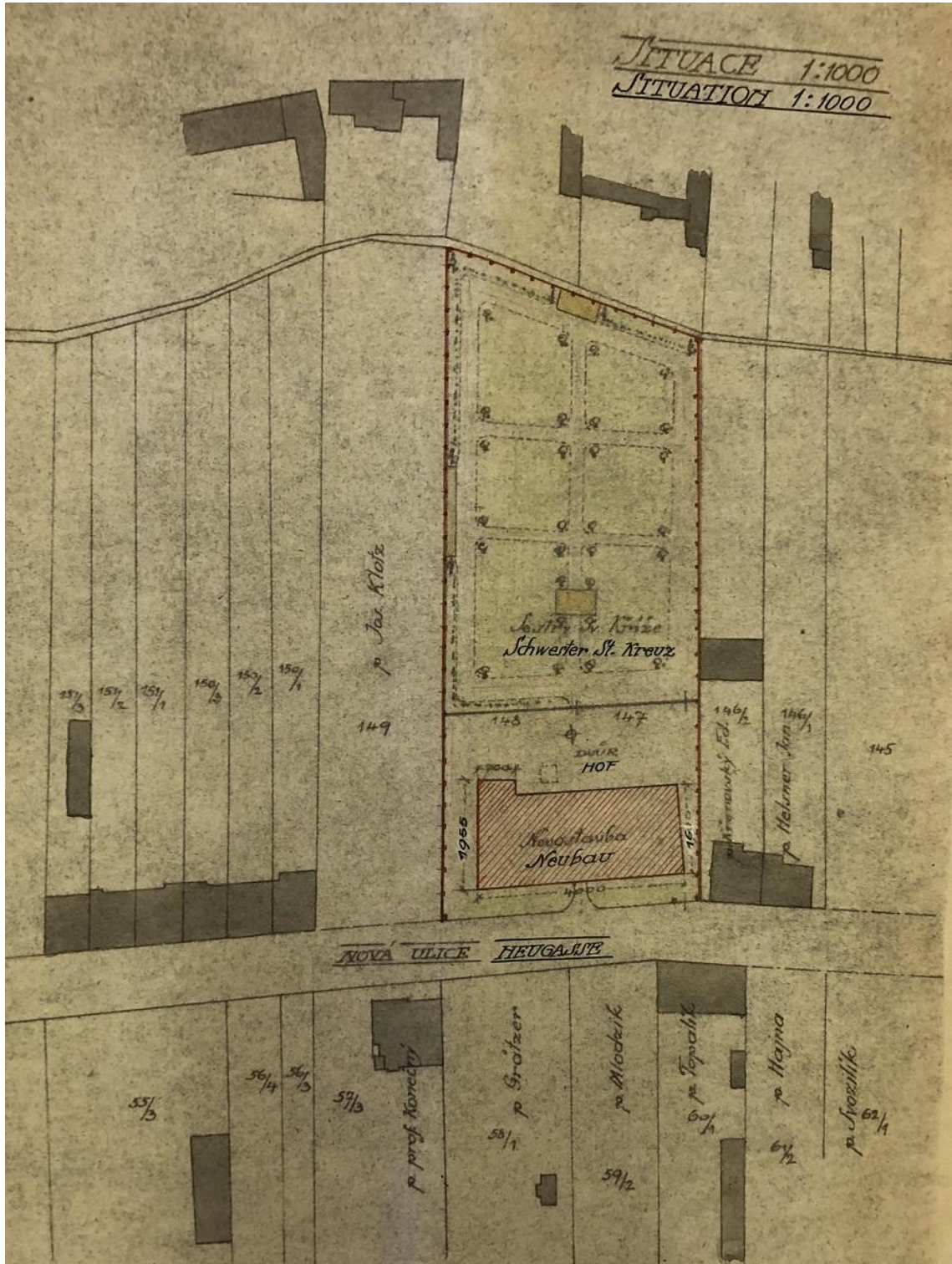
Obyvatelé chudobince u s. Martina

Obrázek 9

Lazaret zřízený na holešovském zámku

Obrázek 10

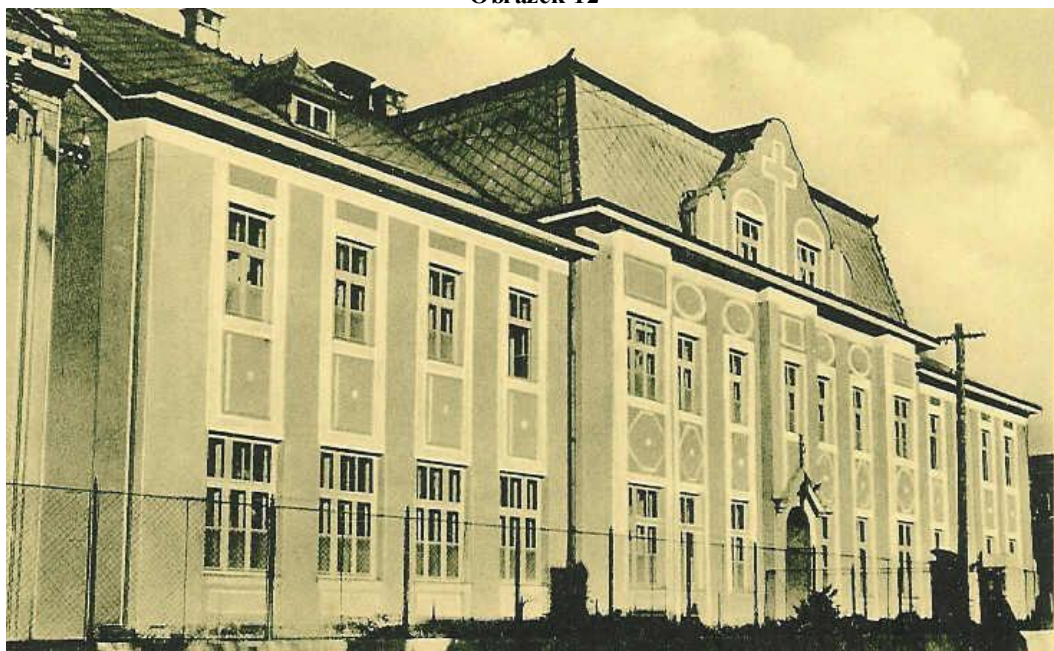
Situační výkres nového kláštera

Obrázek 11

Stavba nového kláštera, rok 1922

Obrázek 12

Budova nového kláštera

Obrázek 13

Oltář v klášterní kapli, na fotografii P. Karel Plevák

Obrázek 14

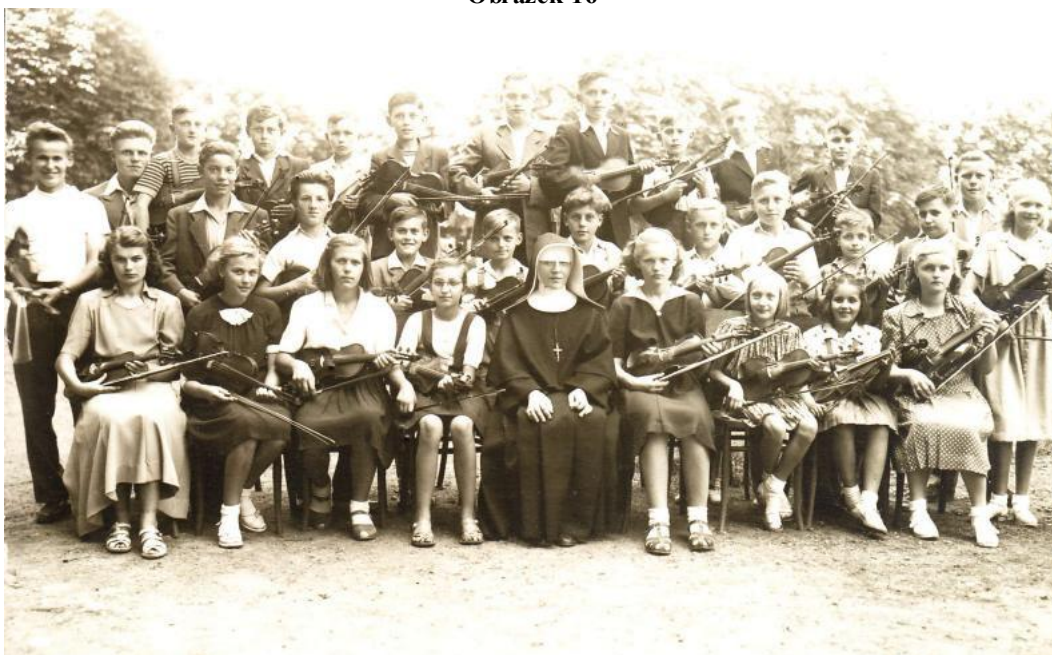
Mateřská školka a sestra Bohumila Bočková

Obrázek 15

Kurz šití a vaření: žákyně, sestry a P. Karel Plevák

Obrázek 16

Sestra Emilie Zemková a její žáci, rok 1950

Obrázek 17

Ruina lurdské jeskyně v bývalé klášterní zahradě, rok 2020